

ШЫН

КПСС-ТИҢ ТЫВА ОБКОМУНУҢ, КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕДИНИҢ
БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРНЫҢ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ
УЛАСТЫҢ СОВЕДИНИҢ ОРГАНЫ

1952
октябрь
31
ПЯТНИЦА
№ 213 (2643)
ӨРТӨЗ 20 КОП.

БО ХҮНГҮ СОЛУНДА:

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында Төп Статистика Эргелелиниң дыңнады (1 арын).
Партияның XIX съездининге эш Н. А. Булагинниң чуугазы (2-3 арыннар).

КПСС-тин XIX съездинин түндүгүндө талазы-биле даштыкты кыла туралар болгаш плеткедер (4 арын).
Румынияны улус ажил-агыйыны чедишкннери (4 арын).

Францияда долицейжи кадыг кемчелерге удур демисел (4 арын).
Б. Дмитриев.—Турция америк империализмниң дарлалында (4 арын).
Кореяда болуушкуннар (4 арын).

Совет экономиканың чаа чедишкннери

1952 чылда ССРЭ-ниң улус ажил-агыйыны хөгжүлдээнин күрүнө планының үшкү кварталда күүселдээнин түнелдеринин дугайында ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында Төп Статистика Эргелелиниң ботун парлаатынып үнген дыңнады болза, үлөтпүрдө, көдээ ажил-агыйда, бараан саарылгазынын калбарышкынында чедишкннеринин чыгышы чыгыш чедишкннеринин дугайын херечилеп турар.
Бешик сталинчы беш чыл планынын улуг даалталарын күүседир талазы-биле бистин чурттуң ажилчы чоннарының улуг чедишкннерин чедишкннери бо чылдың ажил-агыйжы чедишкннерини көргүзүп турар. Бешик беш чыл планынын талазы-биле партияның XIX съездинин директорларын бугу совет улус канчаар-даа аажок улуг соруу киришкнни-биле уткаан. Ол даан болза, социализмден коммунизмге бистин чуртувустун хөгжүлдээнин оруу-биле улуг бурунгаар базым болур.

600 миллион пуд ажык болган. Бочылы тарааның эн-не бедик дүжүдү ылангыя Украинага, Соңгу Кавказка болгаш Крымга алдыган. Чурттуң өске-даа хөй-хөй районнарына тараа культураларының дүжүдү эрткен чылдаазындан элээн бедик болган. Моон мурунда эңне чидиг болгаш улуг айтырыг болуп турган тараанын айтырыгы чедишкннерин шиттирлетинип, шуут болгаш катап эгитинмези-биле шиттирлетинген.
Үлөтпүр болгаш көдээ ажил-агый бүдүрүлдээнин өзүлдээнге үндээлээш, ажилчы чоннарының материалдык чаагай байдалы чайгылыш чокка бедип турар.

Социалистик бүдүрүлдээнин сорулгазы кончаа алары эвес, харын кижжи болгаш оон херекелдерин болуп, тодаргайлаарга оон материалдык болгаш культуралык херекелдерин хандыраары болуп деп эш Сталин өөредип турар. «Социализмниң кол экономугу хоойлуларын үндээин демдектери болгаш негелдери чижээлээрге мынчаар тодаргайлап болуп турган: ээди техника-а үндээлээш социалистик бүдүрүлдээниң үзүктөл чок өзүлдээнин болгаш сайзырангайжыдылгазынын аргазы-биле бугу нийтилдээни үргүлчү өзүп турар материалдык болгаш культуралык негелдери эи-не улуу-биле хандыраары» деп «ССРЭ-де социализмниң экономугу проблемалары» деп бодунун гениалдык чогаалында эш Сталин айтып турар. Ол хоойлунун улуг хөдөлүшкннинин совет кижжи бурузу билип турар.

Үшкү кварталдың планын нийти продукция бүдүрүлдээнин талазы-биле үлөтпүр нийтизи-биле 100,7 хуу күүсеткен. 1952 чылдың бирги болгаш нийти кварталдарының планын бистин үлөтпүрүсү база-ла аажыр күүсеткен. Ынчангаш төс айларнын программанын үлөтпүр аажыр күүсеткен. Бешик беш чыл ийги чылының планын хуусаа бетинде күүседиринин бугу аргалары тургустунган.

1952 чылдың үшкү кварталында ССРЭ-ниң бугу үлөтпүрүнүн нийти продукциязы 1951 чылдың үшкү кварталы-биле демейлээрге II хуу өскен. Бешик беш чылда нийти продукция бүдүрүп үндүреринин көвүдээни хуу бурузу дөрткү беш чыл-биле демейлээрге продукциянын дыка улуг кемчээли-биле дүжүп турарын барымдалаар болза, үшкү кварталда продукция бүдүрүп үндүреринин өзүлдээни улуг чедишкннерин болуп.

Төп Статистика Эргелелиниң ботун парлаатынып турар дыңнады болза, совет кижилеринин материалдык чаагай байдалынын үзүктөл чок өзүлдээнин көргүзүп турар. Совет чурттуң чонунга күрүнө болгаш кооператив салдынын шугуму-биле 1952 чылдың үшкү кварталында эрткен чылдың үшкү кварталындан 9 хуу хөй барааны саткан.
Эрткен кварталда улус ажил-агыйынын хөгжүлдээнин талазы-биле чаа чедишкннери болза, социализмниң амьдыралчы улуг күжүнүн, капиталистик системадан ажил-агыйынын социалистик системазын шиттирлелер артык күштүүнүн тодаргай көргүзүп турар.
Бешик беш чыл планын совет кижилер долу шиттирлиги-биле долдур болгаш аажыр күүседирлер. Коммунист партияның XIX съездинин шиттирлерин, эш Сталинниң төөгүлүгү чуугазы, «ССРЭ-де социализмниң экономугу проблемалары» деп оон гениалдык чогаалы массаларын политиктиг болгаш күш-ажылчы идепкейин канчаар-даа аажок көдүрүлдүрүп, чаа-чаа чогаалдык күштерин хайныктырган. Миллион-миллион ажилчылар, тараанын интеллигенция социалистик чарышты улам калбаа-биле делгередип турар. Октябрьинин социалистик Улуг революциянын чоокшулап олурар 35 чыл оон совет кижилер күш-ажыла чаа-чаа маадарлыг чоруктар-биле демделген эрттирерин оралдажып турарлар.

Социалистик үлөтпүр продукция бүдүрүп үндүрерин ай келир туудумна, квартал келир туудумна үзүктөл чокка көвүдөдип турар. Социалистик бүдүрүлдээниң өзүлдээнин, продукциянын бот-үнезин чингедиринин болгаш чымдаларын көвүдөдиринин чугула үндээни дөзү болза, күш-ажылдын бүдүрүкчүлүгүн бедидери болур. Бешик беш чылда үлөтпүр продукциянын бугу өзүлдээнин дөрттүн үш кезин чыгызы күш-ажылдын бүдүрүкчүлүгүн өзүлдээниң күсөли-биле болдунар. Күрүнениң бот улуг сорулгазын шиттирлээр талазы-биле эрткен үшкү кварталда бурунгаар базым кылдыган—үлөтпүрге ажилчыларнын күш-ажыл бүдүрүкчүлүү эрткен чылдың үшкү кварталыга бодаарга алды хуу өскөн. Продукциянын бот-үнезин чингедир талазы-биле үшкү кварталда доктаатынган даалга күүсетинген.

Ажылчы идепкейин канчаар-даа аажок көдүрүлдүрүп, чаа-чаа чогаалдык күштерин хайныктырган. Миллион-миллион ажилчылар, тараанын интеллигенция социалистик чарышты улам калбаа-биле делгередип турар. Октябрьинин социалистик Улуг революциянын чоокшулап олурар 35 чыл оон совет кижилер күш-ажыла чаа-чаа маадарлыг чоруктар-биле демделген эрттирерин оралдажып турарлар.
Ажылчы чоннарының миллион-миллион массаларынын өзүп турар идепкей болгаш чогаалдык инициативазы тайбыч тургузукчу күш-ажылдың фронтунунга, коммунист тургузуушкунунуң пландарын долдур болгаш аажыр күүседир дээш демиселге чаа-чаа тийлелелеринин үндээни дөзү болур.

«...Бүдүрүлгө планы дээрге, миллион-миллион кижилерин дигир болгаш практиктиг ажил-чорудуугазы ол. Бистин бүдүрүлгө планы-выстын боттуг чоруу дээрге, чаа

амьдыралды тургузуп турар миллион-миллион ажилчы чоннар ол. Бистин программанын боттуг чоруу дээрге, дигир кижилер, силер-биле бистер, күш-ажылче бистин күзелювис, чаа өзү-биле ажилдаарына бистин бедивенис, планын күүседиринге бистин шиттирлинис ол» деп эш Сталин өөредип турар.
Ажыл-агый тургузуушкунунда бистин чедишкннериниң хун келир туудум-на көвүдөп турар, олар кончуг улуг-даа. Ынчалза-даа чедишкннер чүүлдерге таалап болбас бис. Коммунист партияның XIX съездинин социалистик экономиканың чаа күчүлүгү көдүрүлүүшкүнү дээш демиселдин улуг перспективаларын совет кижилеринин мурунунга ажилчы, бисте ам-даа бар улуг четпестерин айтып, ол четпестерин дүрген чайлаарынын оруктарын тодаргайлаан.
Үлөтпүрүнүн нийтизи-биле эки ажилчы нийти көргүзүлгелеринин артында хөй-хөй бүдүрүлгелеринин багай ажилы бисте амдаа чаштынып турар болгаш үлөтпүрүнүн бүдүрүлгө хожудан турар. Үшкү кварталда өнүгү металлургия, аар машина туудуушкуну, транспорт болгаш көдээ ажил-агый машина туудуушкуну, ыяш болгаш балык үлөтпүрү, туудуг материалдарынын үлөтпүрү болгаш Хөвөн Министр ствозунун үлөтпүр бүдүрүлгелеринин күүсетпээр. Чамдык бүдүрүлгелерде ай дургузунда продукту бүдүрүп үндүрерин доктаамал кемчээлди энес болдуруп турар чоруктар бар.

«Социалистик чарыштын улуг күжү болза, тайбынның херээн камгалаарыне ажилчыларнын, колхозчуларнын болгаш интеллигенциянын чангыс эп-сеткилдиг күчүлүгү коммунист нийтиледди тургузарына ажилчы чоннарынын чайгылыш чок шиттирлини—чаа беш чыл планын долдур болгаш аажыр күүседиринче улаанган турар ажурлуг»—деп бешик беш чыл планының талазы-биле партияның XIX съездинин директорларында айтып турар. Коммунист партияның XIX съездинин шиттирлерин-биле болгаш эш Сталинниң гениалдык чогаалдары-биле соруу кирген совет кижилер бешик беш чыл планын чедишкннерин күүседиринге бугу күштерин салып, коммунист тургузуушкунун улуг херээнге чаа салдыкынын кирерлер.
«Правданың» 1952 чылдың октябрь 18-теги мурунку чүүлү).

1952 чылда ССРЭ-ниң улус ажил-агыйының хөгжүлдээнин күрүнө планының III кварталда күүселдээнин түнелдеринин дугайында

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында Төп Статистика Эргелелиниң дыңнады

1952 чылдың III кварталында үлөтпүрүнүн болгаш көдээ ажил-агыйынын хөгжүлдээни база бараан саарылгазынын калбарышкынын

бүдүрүлдээнин планын ангы-ангы министрстволар мынчаар күүсет кел:

1952 чылдың III кварталынын квартал планынын күүселдээнин хуулары.

И. ҮЛӨТПҮРДЕ БУДУРҮЛДЕНИҢ ПЛАНЫНЫҢ КҮҮСЕЛДЕЗИ	II. КӨДӨЗ АЖЫЛ-АГЫЙ
Нийти продукция бүдүрүлдээнин квартал планы үлөтпүр талазы-биле нийтизи-биле 100,7 хуу күүсетинген. Үлөтпүрүнүн нийти продукциязынын кел:	Кара металлургияның Министр ствозу 103
Өнүгү металлургия Министр ствозу 99,9	Өнүгү металлургия Министр ствозу 99,9
Хөмүр даш үлөтпүрүнүн Министр ствозу 100,1	Нефть үлөтпүрүнүн Министр ствозу 100,8
Нефть үлөтпүрүнүн Министр ствозу 100,1	Электр станцияларынын Министр ствозу 100,1
Химия үлөтпүрүнүн Министр ствозу 101	Химия үлөтпүрүнүн Министр ствозу 102
Электр үлөтпүрүнүн Министр ствозу 102	Харылзаа хөргендеринин үлөтпүрүнүн Министр ствозу 101
Харылзаа хөргендеринин үлөтпүрүнүн Министр ствозу 101	Аар машина тургузуушкунунун Министр ствозу 99,2
Аар машина тургузуушкунунун Министр ствозу 99,2	Автомобиль болгаш трактор үлөтпүрүнүн Министр ствозу 100,8
Автомобиль болгаш трактор үлөтпүрүнүн Министр ствозу 100,8	Станок тургузуушкунунун Министр ствозу 100
Станок тургузуушкунунун Министр ствозу 100	Машина тургузуушкунунун болгаш прибор тургузуушкунунун Министр ствозу 100,1
Машина тургузуушкунунун болгаш прибор тургузуушкунунун Министр ствозу 100,1	Тууду болгаш орук машиналарынын тургузуушкунунун Министр ствозу 104
Тууду болгаш орук машиналарынын тургузуушкунунун Министр ствозу 104	Транспорт машина тургузуушкунунун Министр ствозу 93
Транспорт машина тургузуушкунунун Министр ствозу 93	Көдээ ажил-агый машина тургузуушкунунун Министр ствозу 94
Көдээ ажил-агый машина тургузуушкунунун Министр ствозу 94	ССРЭ-ниң Тууду материалдарынын үлөтпүрүнүн Министр ствозу 99,7
ССРЭ-ниң Тууду материалдарынын үлөтпүрүнүн Министр ствозу 99,7	ССРЭ-ниң Ыяш үлөтпүрүнүн Министр ствозу 92
ССРЭ-ниң Ыяш үлөтпүрүнүн Министр ствозу 92	Саазын болгаш ыяш ажилдап кылып үлөтпүрүнүн Министр ствозу 104
Саазын болгаш ыяш ажилдап кылып үлөтпүрүнүн Министр ствозу 104	ССРЭ-ниң Чангыс үлөтпүрүнүн Министр ствозу 101
ССРЭ-ниң Чангыс үлөтпүрүнүн Министр ствозу 101	ССРЭ-ниң Балык үлөтпүрүнүн Министр ствозу 95
ССРЭ-ниң Балык үлөтпүрүнүн Министр ствозу 95	ССРЭ-ниң Эт болгаш Сүт үлөтпүрүнүн Министр ствозу 100,2
ССРЭ-ниң Эт болгаш Сүт үлөтпүрүнүн Министр ствозу 100,2	ССРЭ-ниң Аш-чем үлөтпүрүнүн Министр ствозу 105
ССРЭ-ниң Аш-чем үлөтпүрүнүн Министр ствозу 105	ССРЭ-ниң Хөвөн ажилынын Министр ствозунун үлөтпүрүгү бүдүрүлгелери 83
ССРЭ-ниң Хөвөн ажилынын Министр ствозунун үлөтпүрүгү бүдүрүлгелери 83	Орук харылзаа Министр ствозунун үлөтпүрүгү бүдүрүлгелери 102
Орук харылзаа Министр ствозунун үлөтпүрүгү бүдүрүлгелери 102	ССРЭ-ниң Кадык камгалал Министр ствозунун үлөтпүрүгү бүдүрүлгелери 103
ССРЭ-ниң Кадык камгалал Министр ствозунун үлөтпүрүгү бүдүрүлгелери 103	ССРЭ-ниң Кинематография Министр ствозунун үлөтпүрүгү бүдүрүлгелери 107
ССРЭ-ниң Кинематография Министр ствозунун үлөтпүрүгү бүдүрүлгелери 107	Эвилелдешкен республикаларын чурт үлөтпүрүнүн Министр стволары болгаш оттулар чүүлүн чурт үлөтпүрүнүн Министр стволары 107
Эвилелдешкен республикаларын чурт үлөтпүрүнүн Министр стволары болгаш оттулар чүүлүн чурт үлөтпүрүнүн Министр стволары 107	Ус-тивыш кооперациязы 103

1952 чылдың III кварталында ССРЭ-ниң бугу үлөтпүрүнүн нийти продукциязы 1951 чылдың III кварталы-биле деннээрге II хуу өскөн.

1952 чылдың III кварталында ажилчының бүдүрүкчүлүү 1951 чылдың III кварталындаазындан 6 хуу өскөн.

III. БАРААН СААРЫЛГАЗЫНЫҢ КАЛБАРЫШКЫНЫ

1952 чылдың III кварталында совет салдынын улам ынай калбарышкыны үргүлчүлөп турган. Күрүнө болгаш кооператив садымнын шугуму-биле чонга салдылаан барааннар 1951 чылдың III кварталындан 10 хуу хөй болган.
Ангы-ангы барааннарнын салдылашкыны моон адаанда кемчээлдерге улгаткан: эттин—17 хуу, балык продукцияларынын—20 хуу, саржагынын болгаш өске-даа үстеринин—25 хуу, быштактын—21 хуу, чуургаларын—24 хуу, чигиринин—31 хуу, кондитер кылыгынын—15 хуу, көвөд-саазын кылыгы пөстөрүн—5 хуу, торгу пөстөрүн—27 хуу, дааргалыг кылыгынын—19 хуу, трикотаж кылыгынын—25 хуу, эр херээн уктарын—19 хуу, алгы хептерин—24 хуу, хеп чуур саавын—14 хуу, чунар саавын—31 хуу, чадаг-тергелеринин—12 хуу, фотоаппараттарын—33 хуу, даарын машиналарын—11 хуу, шакартын—5 хуу.

1952 чылдың III кварталында ажилчының бүдүрүкчүлүү 1951 чылдың III кварталындаазындан 6 хуу өскөн.

1952 чылдың III кварталында ажилчының бүдүрүкчүлүү 1951 чылдың III кварталындаазындан 6 хуу өскөн.

1951 чылдың III кварталы-биле деннээрге 1952 чылдың III кварталында чоңа көдээ ажил-агый продукцияларын, ылангыя мал саржаан, чуургаларын, куштарын, сокааларын, кызылтас далганын, соктаан көжени колхоз рыноктарына салдылаары улгаткан. Колхоз рыноктарында хлеб продуктуларынын өрткөртө чингээн.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында Төп Статистика Эргелели

СОВЕТ КИЖИЛЕРИНИҢ ЧОГААДЫКЧЫ КУШ-АЖЫЛЫ

Партияның XIX съездинин шиттирлерин болгаш эш И. В. Сталинны төөгүлүгү чуугазы совет кижилеринин чогаалдык идепкейинин көстүп көрбөөн көдүрүлүүшкүнүн хайныктырган. Ол шыларангай документилерге соруу киришпаач, чурттуң ажилчы чоннары болза, партияның съездинин төлөвилээн канчаар-даа аажок улуг ажилдарын чедишкннерин чорудары дээш социалистик чарыштын түгүн улам бедидир көдүрүп турар.

Партияның XIX съездинин документилер-биле таныжып турган совет кижжи коммунист партияга болгаш бистин ада-чуртувуска хоойду эзугаар чоргаарланар. Съездинин шиттирлерин биске чаа-чаа күштерин немер берип турар. Коммунизмниң тийлелгези дээш бис улам эки ажилдаар бис.

Съездинин материалдарын мончаан соонда Донда-Ростовтун паровоз септээр Ленин аттыг заводун литейиши эш Кривчик мынча дээш:

Воронежтин экскаватор заводунун коллективни чедишкннерин ажилдап турар, коммунизмниң улуг туудуларынын чагыларын ол завод хуусаа бетинде күүсеткен. Съездинин шиттирлерин өөренип турары бүдүрүлгенин стахановчуларын күш-ажылчы чаа тийлелелерге соруу кирип турар. Механика цехинде токарлар эштер Елагин, Воронцов, Мальцев болгаш өскелер-даа хүнүнче 4—4 нормаларын күүседип турарлар. Заводтун чылда цехинин коллектив пландан аажыр кылып үндүргөн экскаваторнуң чылдазын дооскан.

Воронежтин экскаватор заводунун коллективни чедишкннерин ажилдап турар, коммунизмниң улуг туудуларынын чагыларын ол завод хуусаа бетинде күүсеткен. Съездинин шиттирлерин өөренип турары бүдүрүлгенин стахановчуларын күш-ажылчы чаа тийлелелерге соруу кирип турар. Механика цехинде токарлар эштер Елагин, Воронцов, Мальцев болгаш өскелер-даа хүнүнче 4—4 нормаларын күүседип турарлар. Заводтун чылда цехинин коллектив пландан аажыр кылып үндүргөн экскаваторнуң чылдазын дооскан.

Партияның XIX съездининге алдар болдурган беседалар улуг идепкей-лиг болуп эрттип турар. Ыдыг беседалар Молдавияны, Ставрополь крайын, Соңгу Осетияны, Ленинград, Сталинград, Омск, Калининград областарнын бүдүрүлгелеринге, совхозтарына, МТС-теринге болгаш колхозтарына болдулар.
Съездинин материалдарын мончаан соонда Донда-Ростовтун паровоз септээр Ленин аттыг заводун литейиши эш Кривчик мынча дээш:

Көдээ ажил-агыйга мурнакчы техниканы шиңгээдир

УЛАН-УДЭ Бурят-Моол автономнуг республиканың көдээ ажил-агыйынын колхозчулары болгаш механизаторлары партияның XIX съездинин документилерин болгаш эш И. В. Сталинниң чуугазын өөренип турарлар.
Саянтуевская МТС-ке беседа үезинде комбайнержу кыс Раднаева мынча деп чуугалаан:
Бистин МТС-те механизаторларын хөй кезин херээженнер болуп турар. Революция мурунда бурят херээженнерин үлүү карангы бүдүрүк чоран, а амгы үезде бис тракторлар болгаш комбайнар чолаачылап, делегейде эи-не мурнакчы техниканы көдээ ажил-агыйда шиңгээдип кирип турардыр бис. МТС-тин комбайндалары пландан аажыр муу-муу центнер кызылгасты ажаап,

бастырган. МТС-тин коллективни чыл планын хуусаа бетинде дооскан.
Партияның XIX съездинин шиттирлеринге бис күш-ажылдын улам бедик бүдүрүкчүлүгү болуру-биле харыылап, нормаларын 180 хуудан эвээш эвес кылдыр күүседир бис.
Механизатор Мункуев мынча дээш:
Кызылгастың мындыг бедик дүжүдүн Забайкальеге кажан-даа ажаап ал көрбөөн. Эрткен чылга деннээрге дүжүт ийи катап улгаткан. Бис гектар бурузундан 25—26 центнер тараанын бастырып алган бис. МТС зоназынын колхозтары тарза дужаарынын планын Бурят-Моолда бир дугаар дооскан, МТС-терин ажил дээш натура төлөвиринин талазы-биле санашкан болгаш үрезинерин уруп белеткээш.

Бистин байжынарывыста келген аас-кежикти биске мерген улаангын баштыгы болгаш башчы эш Сталин берген. Улам-на найыралдык болгаш кызымакай күш-ажылчысы-биле оон сагыш салышкынына харылаал.
МТС-тин бугу трактор бриждалары күсүкү чер андарылгазынын талазы-биле нормаларын аажыр күүседип турар. Көдээ ажил-агый машиналарынын болгаш тракторларын септелгезинин квартал планын Сталинчы Конституциянын Хүнүнге чедир күүседир деп станицянын коллектив чангыс эп-сеткилдиг шиттирлээн.

Партиянын XIX съездинде эш Н. А. Булганиннің чугаазы

Эштер! Бистин партиянын Төп Комитетинин отчет илеткелинде болгаш бешки беш чылдың планынын талазы-биле съездинде директиваларынын дугайында илеткелиде Маркс—Энгельс—Ленин—Сталинның улуг өөрединин күчүлүүнү болгаш шыннын чээ кайгамчыктыг херечизи болур ындыг айтырлар болгаш болушкуннар чыратынган-дыр. Оон көсүкү бадаткалы болза, коммунизм тудушкунунда Совет Эвилелинин чедишкениери, улус демократтыг күчүлүг лагерини тургустунган, коммунист болгаш ажалчы партиаларнын өзүп быжыкканы болур.

Делегейни коммунист шам-чөшкенини күжү, чангыс-эви болгаш сырый катыжышканы, ылангыс Совет Эвилелинин Коммунист партиянын съездинде даштык чурттарын коммунист болгаш ажалчы партиаларнын хөй санын делегацияларынын олуржуп турары бистин шуптувуска өөрүнчү факты-биле характерлетини турар-дыр (Адыш часкаашкыны).

XVIII съездин болган үезинде бээр Совет чуртун эрткин оруун хайгаарп көрүшкөн, бистин партиянын политиказы чөп болган, ол политика улустун эрге-ажактары каян-даа барымдаалан келген болгаш бистин күрүневи бугу хемчеглер-биле быжыглар сорулгалы политика турган деп чүвени сеткил-сагыштын ханышканы-биле болгаш өөрүшкү-биле демделген болур. (Адыш часкаашкыны).

Бо чылдарнын дургузунда партиянын политиказы, база ол ышкыш экономика, культура болгаш шериг херезини бугу адырларынын талазы-биле оон практиктиг ажал-чорудула-газы-даа Ада-чуртун Улуг дайынын кыдыг-дошкун шылгалдаларына дөстөлген эң шынгыг хыялгада таварышкан.

Дайын болза, каян совет улус СССР-нин улус ажал-агынын хөг-жүдери үшкү беш чыл планын күжүсү дээр сорук киришкени-биле ажалдан турган үеде, каян бистин чуртувус хөгжүлдени чаз надазы—социализмдин коммунизмге чортуу шилчигенин чадазынче шил-чип кирген үеде, бистин чуртувустун кырычче дигрелип келген турган. Бистин партиянын XVIII съездинин айтканы бо алдарлыг орука эвээр эвес күш-ажалчы шылгарангай тилелгелер чедип алынган.

Фашист элекчилерини хенертен болгаш оор өзү-биле дөзгөн халаашкыны болза, байдалды ол дараан-на үндезини-биле өскөрткөн. Миллион-миллион совет кижилер социалист улуг чаалап алышканын камгалап алыр, база бистин Төрүн чуртувусту фашист кулданышканын айылындан чал-лап дээр тайбын күш-ажалды кагаш, боо-чепсекти холга алыр уjurга таварышкан турган.

Ада-чуртун Улуг дайынын үезинде, бистин күрүневи дигр турар бе, өлүр бе дээр дугайында айтыр тургустунуп турган. Чок-ла болза, Совет Эвилели бодунун хамаарышпас чоруун камгалап алыр болгаш бистин чуртувустун улустары хостуг арттар, чок-ла болза, Совет Эвилели колония болуп, а ында чурттап турар улустар герман империалисттерин кулдары болур бе деп айтыр турар шак ынчаар тургустунган турган дээр билинбир. Оон еске кыдыг-даа үнер арга турбас уjur-луг турган.

Ада-чуртун Улуг дайыны болза, чүгле ийн шериглерини аразына болган дайын эвес, харын даштыкы элекчилерге уdur бугу совет улустун база дайыны болган. Ол дайын болза, бистин Төрүн чуртувустун кырынга дигрептен бужар-чүдөк ай-ылыды чүгле узуткаар сорулгалды дайын эвес, харын герман фашизмдин дарлалынын алаанга дүшкөн Европанын улустарына дузаламчыны көрүзөр сорулгалды дайын болган. Ол дайын болза, бистин күрүневи күрүп эрткирени бүтүлө дайыннарны эң-не аар бергези болган, мычанган, оон уламындан ук дайын күштерин хемчээл чок күженишкенин, улуг кагылдары болгаш аар-берге когаралдары совет улустан негези.

Дайыннын чылдарында бистин Төрүн чуртувустун улугче онашкан онза бергелерин дугайын тодаргайлап чугаалаан-даа херээ чок. Дайын үезинде аар-берге шылгалдалары бистин шуптувустун сагыш-сеткили-висте ам-даа адырылбаан. Бир эвес кыдыг-даа буржуаз күрүне ол ыш-каш бергелерге таварышкан болза, ол күрүне гитлержилерини бистин чуртувуска чедирени ышкаш, шак ындыг согушкуну ууп шыдаас турган ийик дээрин катан-катан демделээр. Эржекч чугула. Ындыг байдалдарга тургаш, чүгле Совет Социалист күрүне көстүп көрбээр бергелерге уdur туржуп, шыдап эртер болгаш тилелгени чедип шы-

даар турган. (Ур адыш часкаашкыны).

Дайынын чыпшыр ыйышканын ажал эртекш, а оон соонда төүгө кайгамчыктыг тилелгени чедип алырынга биске чүү чүве дузалааныл, ынчаш?

Амгы үенин дайыны дээрге, улус бүрүзүнү бугу материалдыг болгаш угаан-бодалдыг күштерини бугу талалыг шылгалдазы болур деп эш Сталин өөредип турар. Ажал-агы хөгжүлденин болгаш оон органи-зациянын талазы-биле, бодунун дайынчыларынын дуржулазынын мергежилини болгаш дайынчы со-руктуунун талазы-биле, дайыннын огуу дургузунда улусунун шыда-мынын болгаш чангыс-эвини тала-зы-биле бодунун дайынчыдан ар-тык күштүг болуп турар, чүгле ын-дыг күрүнелер бо шылгалданы ту-дуп шыдаарлар.

Кысказы-биле чугаалаарга, дай-нын төнчүзү дайындагы турар талаларын экономуг, моральдыг болгаш дайынчы аргалындан ха-мааржыр. Бистин чуртувусче ха-ладарынын үезинде экономика бол-гаш кижилер талазы-биле чүгле боду-нун девискэринге эвес, харын Фран-циянын, Чехословакиянын, Австри-янын, Бельгиянын, Голландиянын, Венгриянын, Румыниянын, Испания-нын болгаш еске-даа чамдык чурт-тарын девискэрлеринге база кур күштерин турган бодунун дайынчы гитлерин Германиядан бистин Со-вет күрүневи бо бүгүнүч талазы-биле дыка артык күштүг болган.

Дайын мурундагы чылдарда ыш-каш, амгы үеде-даа бистин улусу-вустун кол күженишкениери тай-быч тургузушкунче угланып турар. Совет Эвилели болза, тайбынга ынакшыдыг даштыкы политиканы быжык-биле соксаал чокка чорудул келген. Моон-биле кады бистин пар-тиявус дайын айылынын дугайын, империалисттерин чимезнишкени-нерини дугайын каян-даа утпайн келген болгаш мерген угаангыр сталинчы удуртулга-биле чуртуу болгаш армияны идепкейлик камга-лаа белеккен. Белекел болза, хамактын мурунда бир эвес дайын боу берзе шериг бугурдесин дүрген организаастарын хандырар, армияны болгаш чурттакчы чоны ашы-чөм-биле, улутурун чиг-эт-биле узуткелешкени чокка хандырар, шак ындыг материалдыг аргаларын тур-гузар талазы-биле болуп турган. Бистин партиявус бо берге сорулга-зын дайын мурундагы сталинчы үшкү беш чылдың чылдарында чо-рутунган чуртун индустриализация-нын болгаш көдээ ажал-агынын коллективизациянын политиказы-нын дузаламчызы-биле шитпирле-лөө. Ынчанган оон түнелинде шаанда бистин аграрлыг турган чуртувус индустриалдыг чурт апа-рганын чылдарында ол төөгүлү шилчигени болуп эрткин.

Улус ажал-агынын хөгжүлде-зини беш чыл планарын күсет-кен чорук, совет күрүнеин камга-ладыг күчүнүн дыка бедиткен. Совет Эвилели болза, кошка болгаш камгалаа белекетиниз чурт турганындан камгаланыр аргалы-нын талазы-биле күчүлүг чурт, кан-дыг-даа таварылгаларга белек чурт, даштыкыдан халаашкынар болу берзе, камгалалдыг амгы үедеги боо-чепсез массалыг масштаб-биле бугурун үндүрер болгаш бодунун армиянын оон-биле хандырлыг шы-даар аргалыг чурт кылдыр хуулган дээр дугайында түнелди кылырына гү үндезин барымдалары берип турар ындыг түнелдерге баштайгы беш чыл-ла бистин чедирген турган.

Ийги беш чыл болгаш үшкү беш чылдың баштайгы чылдары чуртун улам ынагыг индустриализациян хандыргаш, Совет Эвилелинин кам-галаныр күчү-шыдалын оон-даа ар-тык быжылаан. Дайынга дегерим-челиг уjurашышаан, оон бугу хе-регелдерин хандырар болгаш дөрт чылдын дургузунда дайынын бүтү-лө шылгалдаларын шыдажып эртер арганы биске берген, шак ындыг экономуг суур тургустунган турган. Дайын мурундагы үеде бистин армияны быжыдаар талазы-биле хемчеглер база алдынган турган. Эш Сталинның удуртулгазы-биле Партиянын, Чазактын база бугу совет улустун манаа хамаарыштыр чорук-тук улуг ажалынын түнелинде, Со-вет Армия күчүлүг болгаш чангыш ышкаш күштүг армия болуп хуул-ган. Армиянын техниктиг эле чеп-сегээшкени болгаш шеригини бугу хевирлерин камбартып хөгжүдери эржекч чугулазынын дугайында сталинчы өөредини боттанылгазы манаа чугула ролду ойнаан.

Делегейни баштайгы дайыннын сөөлүндө буржуаз шериг эртели бо-лза, шеригини яны-бүрү хевир-лерини шын харызлажылганын дугайында айтыргыны шитпирлеп шыдааан. Шеригин азы дайынчы техниканы кандыг-бир хевирини артык ролдууну дугайында түңү-базын «теориялар» тыттып келген

турган. Бо «теориялар» элээн чам-дык таварылгаларга практиктиг не-птерээшкени алганнар. Гитлержи шериг командидалы, ылангыс дай-ныг танктарын дузаламчызы-биле дүрген тилелгени чедип алырын хортавышаан, оларны сайзырады-рынче онза кичээнгейни салган тур-ган. Делегейни ийн дугааргы дай-нын ындыг чергенин кортаашкына-рын сый шакпан.

Бистин чуртувуска дайын мурун-дагы чылдарда-ла тергин чергени артиллериязы, мурнакчы техника-биле чепсеглетинген танктар, өттүр адар болгаш механизастынган ку-чүлү шериглер, амгы үенин уjur-чүлү тургустунган, база улуг Шер-иг-Далай Флодунун тудушкуну эгелээ турган. Ол чорук, Совет Эвилелинин камгаланыр аргазын болгаш Чепсектиг Күштерини дай-ныгы белекелдин бедик деңгелече көдүргөн.

Дайын эгелээш, тургустунган ма-териалдыг болдунар аргаларын шын болгаш чөп ажылаарын негеп кел-ген. Партиянын организаачы ажы-лынын ачызында бо сорулга база-ла улуг чедишкени-биле шитпирлетин-ген.

Дайыннын баштайгы хүнеринде эгелээш бистин улутурувустун шер-иг бугурулдесинче шилчигези кол-дуунда-ла 3—4 айларда лооступ, ынчаарга бугу экономиканын дайын байдалыча таарыштыр тургузул-ганы барык чыл чыгыс үени эге-лээ. Таарыштыр тургузулга болза, каян бистин девискэринизин элээн чамдык кезин дайынын эже-ленине таварышкан үенин хемчээл чок берге байдалдарыны, хөй санын бугурулгелерин Чөен-чүккө, кө-жүрер уjurга таваржып турган үеде болуп эрткин дээрин, моон-биле кады бодуза чогуру. Бо бугу болза, улуг-улуг немелде бергелери тургускан. Бистин түр үеде шыкын-ган турганынын индустриалдыг районнар тайбын үеде Совет Эви-лелинин бугу улутуру продукция-нын үштүн бир кезин берип турган деп чүвени чугаалаарга-ла четчир. Чуртун чөен районнарынче 1300 ажыг улуг-улуг күрүне бугурулге-рини көжүргөн турган. Миллион-миллион кижилерин болгаш кан-чаар-даа аажок хөй санын эт-хо-регени ынаар база чылдык кө-жүрер турган. Ындыг аар-берге байдалдарга тургаш, бодунун ажал-агынын дайын байдалыча таарыш-тыр тургузар чорук, лайыктыг турган еске чангыс-даа чуртка та-варжып көрбөө.

Кыска үенин дургузунда таарыш-тынган болгаш дүрген өзүлделиг шериг ажал-агыны тургустунуп, оон суур чүгле бар турган бугурулге-лер болган эвес, харын чаазы-биле туруп тургускан бугурулгелер база болган.

Аар-берге дайыннын чылдарында бистин улутурувус болгаш соци-алист көдээ ажал-агыныс бодунун сорулгаларын чедишкенин боттандырып шыдаан. Ол болза, чүвени ырак бурунгаар көрүп бил-ип болгаш нарын айтырларын ме-ргени-биле шитпирлеп билр бистин партиявустун политиказынын пра-ктик өттүр көрүп билр чорууну көсүкү бадаткаашкыны болган. (Адыш часкаашкыны).

Оон дугайын чангыс-даа капита-листтик күрүне сактып безин шы-даас, улустун шак ындыг чангыс-эви бистин чуртувусча бар деп чүвени дайын көргүскөн.

Дарлакчы агыларын артышчы-ларын бүрүнү-биле узуткап, чангыс-дай күш-ажалчы фронтга ажал-чынынын, тараачынынын, интел-лигенциянын сырый катыжышкы-нын СССР-ге социализмин тилел-гези дайын мурунда-ла хангыргай турган. Ынчаарда-ла бистин чурту-вуска Совет ништелиниг мораль-политиктиг чангыс-эви тургустунган, Совет Эвилелинин улустарынын най-ыралы быжыккан, чуртун политик-тиг амдыралынын долу демократ-тизация болгаш турган.

Бистин чуртувусче халадышаан, дайыннар болза, совет тыл бол-гаш совет тургузуг быжыг эвес боор деп кортап, база совет ажалчылар биле тараачынынын аразында чө-рүлдээ үнер боор, СССР-ни улус-тарынын аразында маргылдаа бол-гаш сагыш-сеткилинге киришпес чо-рук тыттыр боор дээринге олар идегээр турганнар. Дайынын кор-таашкыны бадаткаашкымаан. Сыр еске болган. Совет Эвилелинин кы-рынга дигрептен чанкыктыг ыгыл Коммунист партияны, Совет ча-закты, эш Сталинны долгаандыр се-вет кижилерин улам сырый катыш-тырып, бистин улусурувустун шитпиге совет патриотизмин көстүп көр-бөө көдүрүлүшкүнү болдуруган. (Ур адыш часкаашкыны).

Бодунун Төрүн чуртунун хостал-газы болгаш хамаарышпас чоруу дээр совет кижилер тылга күж-енишкенин болгаш эрес-мадыр-лыгы-биле ажалдап, фронтга ди-дим-чүрекир болгаш мадырлыг

тудучуп, санап четпес качыгдаашкы-нарын шыдажып эрткип, улуг ко-гаралдарже уткуштур чоруп турган-нар. Бистин совет улусу болза, ма-адырлыг улус-тур кайгамчыктыг эрес чоруктарны кылып, эң-не аар-берге шылгалдалардан тилелкчи болуп унуп шыдаар улус-тур дээрин дай-нын көргүскөн. (Адыш часкааш-кыны).

Бистин чуртувустун тылы болза, делегейде эң-не быжыг тыл болуп турар, шеригин ол чүгле матери-алдыг хереглелдер-биле хандырып тур-ган эвес, харын угаан-бодалдын хе-регелдери-биле база деткип, ону идеялар болгаш сорук киришкени-нер-биле база чепсегеп турган. Ол дээрге, эң-не мурнакчы идеялар—Коммунист партиянын идеялары, марксизм-ленинизмни идеялары бо-луп турган, ол дээрге, бистин ти-лелгеске бузулбас болгаш ханы бугурулдин сорук киришкениери болган.

Дайынын чылдарында партия совет дайынчылары дайынын уjur-дузанын болгаш сорулгалын тайылбырлап, оларны Төрүн чурт-ка ынак, дайынын көөр хөен чок чорукка кижилиди, дайыны сеткил сагыжын быжыдып, эрес-мадырлыг чорукче сорук кирип турган.

Партиянын сөзү, улуг Сталинның сөзү анаа эвес күштерин—бистин шынныг херезини тилелеринге ханы бугурулдин чепсээ-биле совет кижилерин чепсегеп турган. Кажан бистин Төрүн чуртувустун най-сыдалы—Москва гитлержилерин чокшулап келген турганы, 1941 чылдын күзүнүг калдыг-дошкун хү-нерин сактып көрүрүп, эштер. Дай-зыннар бар шаа-биле өөрүп, ти-лелгени байыраарыга белекенип турганнар. Ам чаа дайынчы беле-кеп турар океан ындыг кижилери ынчаарда совет эрге-чагыраны улаас дужуп бадарын база манап турганнар.

Ынчаарга, шак ол аар-берге хү-нерде ноябрь 6-да эш Сталин Ок-тябрьнын Улуг революциянын 24 чыл болган оюну дугайында илет-келин кылган, а дараазында хүнде Ленинни Мавзолейини трибуна-зындан парадка чүве чугаалаан.

Ынчаарда чуртка болгаш шериге хамактын айылдыг байдал тургу-стунган турган болза-даа, бистин тилелгесине кандыг-даа чигини турбас уjurлуг дээрзин эш Сталин делегеп, дидим-чүрекирнин тала-зы-биле хөй кижилерге хенертен болган шак ындыг перспективаны дайынын үезинде ол ажыткан. Со-вет Армия болза, чүгле үлтекич дээрбелекчи фашист элекчилерин узуткап чок кылыр аргалыг эвес, харын Европанын кулдандыр-ган улустарын база хостан шыдаар аргалыг деп эш Сталин чугаалаан.

Эш Сталинның бо чугааларынын күштүү үнелеп төттүмөс. Олар бис-тин демселивисти оруун херелден-ди чырыдып, бистин улусурувустун болгаш бистин шериглерини сеткил-сагыжын көдүргөп болгаш Совет Эвилелинин даштыкыда бугу өнүктүрүн сөгеткен, дайынын турлаанга дүрүзенин болдуруган.

Эш Сталинның чугаалааны ыш-каш, бүтүлө чүве шак ынчаар бол-ган. (Диммитиг, үр адыш часкааш-кыны). Совет Армия дайындан чүгле төрөн терин арылган аштаан эвес, харын бодунун улуг хостакчы хүлээлгенин база күсүткен.

Эш Маленков бодуну илеткелин-ге, дайынын хүнеринде Коммуни-ст партияга бистин улусурувустун көргүскөн улуг бугурулдин дугай-ын чугаалады. Оон илергейлээшкени болза, ылангыс дайын үезинде партиянын хүрээленин улуг өзүл-дө болган, ынчаарга, партиянын хүрээленинге кирер дугайында бил-диришкенирини эң-не улуг агымы, фронтга байдал биске таарымча чок кылдыр тургустунган үеде кө-стүп турганы мырыный кайгамчык болур-дур. Ол чорук бистин партия-вусту массалар-биле харызашты-рып турар эң быжыг дүшүкүнерин дугайын чугаалап, база оон шугу-мунун шыннын бадаткадып турар.

Шериг тургузушкунун айты-рыларынын талазы-биле бистин партиявустун политиказынын бол-гаш удуртулгазынын ылаптынмын эң долу, эң төттүмөс критериязы болза, шындыда болуп эрткин дай-ыннын төнчүзү, улустун болгаш ше-ригнин кады күженишкениери-биле чедип алдынган, дайынын аш-кан бистин бүрүн тилелгеске бол-ган.

Совет Эвилели болза, мырында-ла амгы үенин боо-чепсээ-биле хан-дыртыган, дуржулгалыг болгаш мораль талазы-биле дайынчы шы-нарларлыг командьлал составы бар, тергин чергени шеригий бол-уп турар дээрин дайын көргүскөн. Дайын болза, бистин армиявус—чаа хевирин армиязы, ол өзүлүг улусчу армия, бистин чуртувустун нация-ларынын аразында аян-дучалыш-канын армиявус, интернационализмни өзүзүнгө кижизитинген армия

болур деп чүвени чаа күш-биле ба-дыркан. Оон ындай дайын болза, бистин армиявустыг бодунун составы бистин чуртувуска чорудар уjurга таваржып турган чөптүг дайыннарга бодунун бугурулдини болгаш бодунун медресини тала-зы-биле күштүг армия болур деп чүвени көргүскөн, ол чорук канчаар-даа аажок улуг уjur-дузалыг бо-лур болгаш тилелгени хандырып турар деп чүве билинбир.

Төрүн чуртуу камгалаары дээр харысалгалыг болурунун өзүзүнгө кижилинин совет дайынчылар болза, гитлерин Германияга уdur дайына бодунга эң-не хайыралыг—Ада-чуртун хосталганын болгаш хамаарышпас чоруун камгалап тур-рар бис, деп чүвени медресеп турган-нар. Бо чаагы сөрүлда дайынчы-ларнын, Совет Эвилелин бугу улустарынын оолдарынын ортузунга мадырлыг чоруктарын массалык-биле төртүкөн. Бугу хевирлерин шериглерини солдаттарынын бол-гаш офицерлерини—чадаг шериг-лерини, артиллеристерини, танкис-терини, уjurдукчуларын, далайжы-ларнын, шылгарангай дайынчы чо-рудуларын болгаш мадырлыг чоруктарын бодунун дужаалдарына эш Сталин хөй удаа демделеп кел-ген. Бистин Чепсектиг Күштерини бугу хевирлерини шериглерин дайынын ашкан улуг тилелгенин херезинге боттарынын салышканын киргенер.

Дайынын чылдарында совет ше-риглер болза, боттарынын адырлыг командирлерини удуртулгазы-биле бистин улусурувустун чоргаларын эргелиг хөй-хөй шылгарангай ти-лелгелерни чедип алганыр. Бо ти-лелгелер шуптузу мөнгези-биле чурттаар. Оларын шуптузу—бистин улусурувустун шериг төөгүзүнүн ал-дын арны болур. (Диммитиг адыш часкаашкыны).

Бистин найсызалдыгы бугурул-болгаш эжелеп алыр дээр дайын-нын планын, а моон-биле кады «чангыс» дайынын планын база үзе шакпаш, Москва—чоогулга немец-фашист шериглерини чылач шапкан чорук, 330 муң кижилер дайынын шилчидек шерин бугурул, чылач шапкан-биле бол-гаш тудуп алырында доозулган, база делегейни ийн дугаар дайы-нын чорудулазын үндезин эргелигенин эгезин салган Сталинград-тын улуг тулчушкуну, бистин неф-тиг районнарынче дайынын үзе киришкенин планын болгаш Мур-нуу-чүкте бистин кол кур күштери-висти чартыктарына угланган планын үзе шакпаш, Кавказ дагла-рынын электерини гитлержи шериг-лерини чылач шапкан чорук, гитле-жилерини шаап халадар стратегия-зын харысыралды узуткаан Курск-тин тулчушкуну; дайын чоруду-галарын бистин Төрүн чуртувустун девискэринден дашкар шилчиде-рин хандырган күштүг согушкун-нар; 1945 чылда Чөен Пруссияга, Вислага, Одерге, Пудапешт, Вега чоогунга чайыннанчак операциялар-биле, адыктан сөөлүнде Берлинге алганы-биле доозулган тилелге-лер—гитлерин Германияны чылач шагарына болгаш чугаа чокка дү-жүп бээринге чедирип келген, бис-тин шериглерини эң-не алдар-дыг тилелгелери бо-дур. Импера-листтик Японияны чылач шавар талазы-биле бистин шериглерини чедишкенин операцияларын база уттутуп болбас.

Бо тилелгелер бүрүзү—солдат-тарынын болгаш бугу чадаларын командирлерини эрес-дидим бол-гаш чижеглээр чүве чок мадырлыг чоруунун, база ол ышкыш тылдыг ажал-ишчилерини мадырлыг кү-женишкенирини түнелди болган. Олар, совет кижилер боттарынын күш-ажалы болгаш дайынчы билин-чел, боттарынын дерл болгаш ханы-биле алдарды тилелгени чед-ип алган болгаш бодунун чуртун кулданышындан адырып шыдаан. (Адыш часкаашкыны).

Бо тилелгелер бүрүзү—совет ше-ригнин уран аргалынын, совет офицерлерин болгаш генералдарын мергежилниг тодаргай көргү-зүү, сталинчы шериг эртемнини тилелгези, бистин баштыгымыс болгаш Дээди Кол Командьлакчы эш Сталинның полководчу уран-ар-газынын тилелгеси болур. (Дим-митиг, үр адыш часкаашкыны).

Даштыктын халаашканынга уdur совет улустун болгаш Чепсек-тиг Күштерини демселин эш Сталин башкарып удурткан. Оон шуут удуртулгазы-биле, оон гений-дик бодалдары-биле Ада-чуртун Улуг дайынын бугу шитпиринг операцияларын белеккээр болгаш чоруткан, гитлерин Германияны болгаш империалисттик Японияны чылач шаварын боттандырган.

Фашизмни күштерин ашкан бис-тин тилелгесин дугайын чугаа-лавышаан, дайынын хүнеринде Совет Эвилелин девискэринге турган алдарлыг Польша шеригин

болгаш Чехословак корпустун (Адыш часкаашкыны) ол тилелге-лерни чаалап алырынга Совет Ар-мия-биле чергелештир боттарынын салышканын киригенер дээр ду-гайын сагымай барып болбас. Со-вет шериглер-биле кады хол-холун-дан туттунчуп алгаш, ништи дайын-га уdur тулушушаан, польша, че-хословак кезектерин дайынчылары боттарынын эрес мадырынын херек кырынга көргүскөнөр. Оларын че-дишкенин дайынчы чорудулагалары болза, Дээди Кол Командьлакчы эш Сталинның дужаалдарына хөй удаа демделетинген. Дайынын түнелдиг чадазында фашизмге уdur чепсектиг демиселче румын, база болгаш шериглер кирген бол-гаш дайынчы экн шынараарын база-ла көргүскөнөр.

Бистин чуртувус дайындан күштүг болгаш быжыг болуп шылгарып унген. Империалисттерин Совет Эвилелин кошкадыр болгаш харык-сырадыр дээр хорталы буступ дүшкөр.

Бистин тилелгесини ачызында Төп болгаш Мурнуу-Чөен Европа чурттарынын улустары помещик-терин болгаш капиталисттерин эрге-чагырганы дужуруп, боттары-нын чурттарына улус-демократтыг өзү-чуруму тургузар арганы ал-ганыр. Оон түнелди бо чурттар болгаш Азиянын еске-даа чамдык чурттары капитализмин системанындан унуп, ынчанган кижилер тө-рөлгетини үштүн бир кезин империа-листтик дарлалдан кезээ мөнгөде адырылган.

Дайынын түнелдери болза, бис-тин Совет Эвилелин каян хире күчүлүг чурт болуп турарыл дээр-зин бугу делегейге көргүскөн. Дай-ын сөөлүндеги чылдар болза, бис-тин күрүневи күжүн база катан бадаткады көргүскөн.

Бир-тээ дайынын бистин чурту-вустун ажал-агынын таварыштыр-ган үрегээшкенини кончуг улуг хемчээлди болганда, дайын сөөлү-нде үенин сорулгаларын шитпир-лээр талазы-биле хөй бергелер совет улустун мурунга база тургустунуп келген. Тыттып келген бергелери бис боттарынын күжүсү-биле алып эрткип шыдаас боор деп чү-ве Совет Эвилелин дайынчыны идегевышаан, боттарынын хамак-ла кортаашканынын олче угландырган турганнар. Ындыг болза-даа, боду-нун Коммунист партиянынга удурткан совет улус болза, дайын-чы чедирген балыглары чүгле экиртинге эвес, харын улутуру-висти болгаш транспортун, көдээ ажал-агынын, культураны, база ажалчы чоннарнын материалдыг чаагайжылганынын күчүлүг көдүр-лүүшкүнүн организаастарына херек-ти күштерин болгаш аргаларын тыппышаан, ол аар-берге шылгал-дардан база-ла алдарлык-биле ун-тунуп унген. Түнелдери бугу кижиз-лениг билинбир болуп турар, дөрткү беш чылдын чылдарында ол чедип алдынган.

Дөрткү беш чыл планын чедиш-кенин күсүткен чорук, бистин пар-тиявустун политиказынын чаа ти-лелгези болган.

Совет Эвилелин дайын чылдары-нда чедип алган төөгүлүг тилел-гелерини, база дайын сөөлүндеги үеде шылгарангай чедишкенирини түнелди бистин чуртувуска моон мурунда каян-даа туруп кө

Партиянын XIX съездинге эш Н. А. Булганинниң чугаазы

(Төнчүзү. Эгели 2-ги арманда).

регламенттерин эң улуг хемчээлдиги-биле хандырычыне уланган социализмдин кол экономнуг хоойдузу бодунуң илергейлээшкенин тыпкан.

Ол дугайын хамыктып мурунда үлөтүрүнү бүгү нийти продукциянын чыда ортумак темпизин 12 хуу хире өстүрүп тургаш, бүдүрүлгенин чепсек-херекселдерин бүдүрүрүн колдадып тургаш, беш чыл дургузунда үлөтүрү бүдүрүлгенин деннелин 70 хире хуу өстүрүрүн директиваларнын төлөвиледи чугаалап турар. Оон түннелинде, үлөтүрү продукциянын хемчээли 1940 чыл-биле дөмөйлөргө 1955 чылда үш катап көвүдээр.

Беш чылдын дургузунда үлөтүрүнүң кол адырларының хөгжүлденин бедик темпизин, национал орулганын 60 хуудан эвээш эвес болуру өздүдиз, ажылчыл, албан-хаакчыттарын боттуг ажыл төлөвиринин 35 хуудан эвээш эвес бедиири, колхозчуларның орулгаларының 40 хуудан эвээш-эвес бедиири, бараан саарылгазынын улуг өздүдиз болгаш өске-даа хөй көргүзүлгө ол дугайын база херечилеп турар.

Бешки беш чыл планынын талазы-биле директиваларның төлөвилдинде чугаалап турар онаалгалар болза, муракчы техниканын, машиналарның, станоктарның болгаш эң тода ажилдары приборларын моон сонгааргы күчүлүг хөгжүлденин хандырыр. ол бодунуң ээлчээлик бедик мергежилди инженер, техник болгаш ажилчын кадрларның чогуур өздүдизин база-ла болдулар. Ол чорук болза, бистин экономикастын моон сонгааргы быжыгына база ол ышкап бир-тээ амгы үенин дайын эртеми болгаш техника өсөлүгү чедишкенине үндөйлөнгөн боочепсектин хөй-хөй херекселдерин негеп турар чүве болганда, чурттуң камгаларын аргазын бедидеринге улуг ужу-дузалыг болур.

Директиваларның төлөвилдинде айтып турар көдээ ажыл-агый продукциянын эң чугула хевирлеринин бүдүрүлдизин 40-ден 70 хуу чедир көвүдөдир болгаш мал ажылының продукциянын чедиң алынар улуг өздүдиз болза, бистин көдээ ажыл-агыйыныска чоокку чылдарда болур чаа көдүрүлүшкүнүн дугайын чугаалап турар.

Улус өөрөдильгезин талазы-биле бүгү-нитиниң ортумак өөрөдильгезин дыка жалбаргып болгаш ортумак шкюлаларга политехниктиг өөрөдильгенин боттандырылганын эгелээр деп, директиваларда салдырган сорулгалар күрүнө чугула ужу-дузалыг болуп турар. Бо сорулгаларын практика кырынга шийтирлээр чорук, бистин улузувустун культурул деннелин улам-на бедидер, коммунизм тургузучуларынын болгаш Төрөн чурттуң камгалакчыларынын эки болбазыраңгай болгаш техника талазы-биле белеткелиг чаа кадрларын бээр. Эш Сталинниң чугаалап турарын өзүнар алырга, нийтинин ыявлы өөренир политехниктиг өөрөдильгези болза, нийтелидиң кежигүннери бүгү назынын шийткенде кандыг-бир чангыс профессияга синдигип олурабын, харын профессиянын хостуу-биле шийип алыр арганы берген турарына эргежок чугула.

Мурунку бүгү беш чылдардагы ышкаш, улустарнын аразынга найыралды быжыдар, бүгү эвилдешкен республикаларын улам ажайгы экономнуг хөгжүлдизин болгаш чектелешкенин хандырыр сорулгалыг бистин партиявыстың ленинчил-сталинчи национал политиказы бешки беш чыл планының талазы-биле директиваларның төлөвилдинден бодунуң көсүк илергейлээшкенин база тып турар. Совет эрге-чагырганын чылдарында, эн ылаңгы дайын сөөлүндиги үеде эвилдешкен республикаларның экономиказынын болгаш культуразынын шапкын көдүрүлүшкүнүн илередиң турар хөй-хөй тода фактыларын болгаш иле санарын манаа чүве чугаалаан эштер көргүстүлөр. Чаа беш чылдын чылдарында Орта Азиянын, Закавказьениң республикаларына, Белоруссияга, Украинага болгаш өске-даа бүгү республикаларга улус ажыл-агыйын улам ылайгы күчүлүг хөгжүлдиз болдунар.

Дайынның чүгле муруну чарында акы-дүмалышкы советтиг өг-бүлөгө катыжып кирген, а оон мурунда буржуазтыг чазактарын чагырганын адаанга турган улустарыг Литва, Латвия, Эстониянын Совет Социалистик Республикаларына ажыл-агыйын бүгү адырларынын база культура хөгжүлдизинин талазы-биле улус онаалгалар демдеглетинип турар.

Дайынның чедиргени аар-берге уржуктары турган болза-да, Балтий эриниң совет республикалары дөрткү беш чылда улус ажыл-агыйын, ылаңгыя үлөтүрүнүң

хөгжүлдизинге улуг чедишкенин чедиң алганнар. Чаа беш чыл планынын талазы-биле директивалар ол республикаларын улус ажыл-агыйын моон сонгааргы көдүрүлүшкүнүн хандырып турар.

Бешки беш чыл планынын талазы-биле директиваларның төлөвилди дээрге,—совет улус дайынче чүткүвейи, харын бодунуң бүгү күштерин тайбың тургузушкунун херээнге берип турар дээрзинин чга херечизи болур. Моон-биле чергелештир, бистин экономикавыс болза, эң-не кыска хуусааларда шертингилерин чедир шилчигинген турарынын чажыдын бис кылбайн турар бис.

Совет улус болза, бистин партиявыстың удуртулгазы-биле социализмден коммунизмче чоорту шилчигени боттандырып турар. Эш Сталинниң «СССР-де социализмди экономнуг проблемалары» деп чга кайгамчыктыг ажылында айтып турары болза, бо шилчигениң белеткелине колдуунда бүдүрүлгенин чепсек-херекселдеринин бүдүрүлдизин өстүрүп тургаш, бүгү нийте бүдүрүлдизин соксаал чок өздүдизин быжыгы-биле хандырыр, чоорту шилчигелерин чорудуп тургаш, колхозчу өңчүнү нийти улусту болдурарынын деннелинге чедир көдүрүр, ол-ла чоорту шилчигелерин чорудуп тургаш, бараан саарылгазын продукту солушкунун системазы-биле солуруу, база алактак сөөлүнде нийтелидиң бүгү кежигүннерини күш-ажыл болгаш угаан-бодал аргаларының бүгү талагы хөгжүлдизин хандырып турар нийтелидиң шак ыңдыг культурул өздүдизин чедиң алыры эргежок чугула.

Ынчангаш бистин чуртувустун хөгжүлдизинин талазы-биле директиваларын төлөвилдинде айтып турар программа болза, эш Сталинниң айтыканын өзүнар ол углангышыкын-биле чоруп турар. Бешки беш чыл планының директивалары-биле баш удур көрдүнүп турар онаалгаларны күүседир чорук, коммунисттиг тургузушкунун бүгү адырларынын талазы-биле чаа-чаа чедишкенин бистин улузувуска хандырган турар.

Чаа беш чыл планы-биле салдырган сорулгалар болза, партия, совет, ажыл-агый, профвилелдер болгаш комсомол организацияларынын мурунга улуг негелдерин салып турар болгаш чаа беш чылдын планын долдур болгаш ажыр күүседирине ажылчы чонун калбак массаларын мобилизастаарын оларга хууладип турар.

Эш Сталинниң чугаалап турары болза: «Бүдүрүлдиз планы дээрге, санарыны болгаш онаалгаларын чыксаап бижээни ол кылдыр бодаар болза, мелегейиң чорук болуп ийи. Шынында бүдүрүлдиз планы дээрге, миллион-миллион кижилерин дигир болгаш практиктиг ажыл-чорудулгазы-дыр. Бистин бүдүрүлдиз планывыстың боттуу—чаа амьдаралды тургузуп турар миллион-миллион ажылчы чон ол-дур».

Моон мурунда совет улус, улус ажыл-агыйыннын планнарны чүгө күүседиринге эвес, харын база ажыр күүседиринге бодунуң чайгылыч чок шийтирлини хөй катап илередиң келген, оон ачызында ол планнар хуусаа бетинде боттанып турган. Бистин улузувустун шак ыңдыг шийтирлиг чорук болза, бодунуң шуут эрге-ажыктарынын илерээшкенин улус ажыл-агыйнын планнарыдан тып ап турары-биле болгаш планнарнын күүседизин бистин совет күрүнөвижи быжыктырып, бистин нийти байлаавысты көвүдөдир, чыл бүрүзүнде совет кижилерин амьдаралын эжикиди, чаа беш чыл бүрүзүнде бистин чуртувус эчис сорулга—коммунизмге чоокшулап ораныч оон боттуг байдалдан көрүп турары-биле тайылбырлатынар. (Адыш часкаашкыны).

Улус ажыл-агыйнын планнарны долдур болгаш ажыр күүседиринче совет кижилерин шийтирлиг чорук бодунуң бадыткалын бүгү-улустун социалистик чарыжынын калбарышкынындан тып турар. Күш-ажылын бүдүрүлүшкүнүн бүгү хемчеглер-биле бедидеринге, бүгү-ле бүдүрүлдиз онаалгаларын хуусаа бетинде бедик шынарлың-биле долдур болгаш ажыр күүседиринге ажылатканын турар күш-ажылын бо шыла-тыгын коммунисттиг методу болза, миллион-миллион совет кижилерин методу болур.

Ажыл-агыйнын чедишкенин бистин кадрларывыстын, партиянын бүгү кежигүннеринин идеялыг деннелинден, марксисчи-ленинчи дадык-шылыгдан болгаш ажылчы чонун калбак массаларынын политиктиг меделеринин деннелинден шуут хамаарылгалыг болур деп чүвени социалистик тургузушкунун хөй чылдарыг дуржулганы биске чугаалап турар.

Сөөлгү чылдарын дургузунда бистин партиявыс идеологтуг ажылчы калбарыг болгаш оон шынарын

бедидер талазы-биле улуг ажылды чоруткан. Коммунист тургузушкунун сорулгалары партиянын идеологтуг ажылынын чаа көдүрүлүшкүнүн, пропагандистиги ажылчын моон сонгааргы калбарышкынын болгаш партия кежигүннеринин теоретиктиг деннелин бедидерин негеп турар. Бистин бурунгаар шимчээшкенин база бир эң чугула байдалы ында.

Эштер! Төп Комитеттин ажылынын дугайында эш Малекотун партиянын съездинге кылган отчет илеткелинде бүгү-делегей байдалынын ханы болгаш бүгү талагы анализ бердинген. Делегейнин амгы байдалынын база бир эң-не онзагай чүлү болза, оон чидигленеги, Совет Эвилелинге болгаш улус демократтыг чурттарга улус империалистеринин дайын белеткелин күтсөлдиргени болур.

Американын Катышкан Штаттары дайын сөөлүнде тургустунган байдалды ажыглавышаан, бүгү делегей-ниң кырынга америк тергиделди тургузарыне уланган политикаже ажык-биле кирген. Сөөлгү үенин дургузунда АКШ-тын монополистери боттарыны бо политиказын «Коммунисттиг эвес делегейин чурттарынын аразында дем-катыжышыкынын болгаш дугурушкан делешишкенин дугайында» кааскоку чугаалап-биле дулаарын оралдажып турарлар. Ындыг болза-да, ол дээрчилер чежемеиниң-даа калчаарат турза, оларын планнарды болгаш бодалары делегейге тергидел дээр оралдажышкын кылып турар, анча бодунуң мойун оорткан Итилерин болгаш оон өмээржикилерин планнарында база болдурдандан бичи-даа ылгалар чүвени чок дээрзи билдингир. Делегей тергиделиниң чаа семекчилеринге моон дугайын сагындарык базала артык эвес турган боор.

Сөөлгү чылдарын дургузунда бүгү агресчи чурттарда кургичер шериглеринин болгаш шериг аргаар күштеринин саны дыка өскөн. Чижээлээр, Американын Катышкан Штаттарында чепсектиг күштеринин нийти саны 1939 чыл-биле дөмөйлөргө алдыдан ажыг катап көвүдиз. Великобританиянын доктаамал турар чепсектиг күштеринин саны дайын мурундагы үе-биле дөмөйлөргө ийи чартык кагап өскөн. Американын негезин өзүнар Барыч Германияда болгаш Японияда чепсектиг күштерин тургузуп, империалистеринин планын өзүнар алырга, бо чылдын төнчүзүнде дыка өскөн турар ужурулг европа шериг деп адаар шеригин бөлүгөп турар.

Бодунуң тайбынга ынакшылыгынын дугайында меге чугаалап-биле, дулганып алгаш, америк чазак бодунуң чуртувун девискээрден дашкаар, колдуунда Барыч Германиянын, Франциянын, Англиянын, Француз Мароконун, Турциянын болгаш Япониянын девискээрлеринге шериг базаларын калбак масштаб-биле организастап, туудуп турар. Америка бодунуң шериг-дай базаларын өскенин девискээрлеринде, хамыктып мурунда Сонгу-Атлантика эвилелинин кызыгаарларына хамаарып турар далайларда база тургузуп турар.

Бо бүгү шериг базаларынын тудуун Американын Катышкан Штаттары Совет Эвилелин бүүзээр болур, ыччангаш бир эвес дайын болур ужур таварышса бодунга таарымчалыг байдалдары тургузарының бодалы-биле боттандырып турар деп чүвени даап билир берге эвес.

Сөөлгү үеде улуг дайынзрак харамдыкшылды Уолл-стритге бодунуң ээлеринин дужаалын өзүнар бир чурттан эске чуртке шымыданып салып турар Атлантик эвилелинин генераллары көргүзүп турарлар. Олар шериглерин хынап, кургаг черин, далайын болгаш агзарын маневрларын чорудуп, совет кызыгаарларын дургаар чимзеңип чоруп турарлар. Чүгле сөөлгү үш айларын дургузунда безин совет-турция кызыгаарларга америк, англи дайынзырактарын оң чедир көсүк төлөөлечилери чораннар. Шынын да муңдир кеткен бо шөө бөрүлдерин бистин кызыгаарыныска көстүп кээп турганы таварышка эвес. Ол дээрге, СССР-ге улус империалистерин дайын белеткеленин база бир венозу болур.

Бодунуң улузунун салым-чаяны дээр харысалганын кандыг-даа медрескенин шыкынган болгаш америк-англи эвилелдин чижиле бодунуң чуртун аймылдыг авантюраларын орунуче киз сөөртүп турар деп чүвени бо чорук база көргүзүп турар.

Норвегияны сонгу эринден Даниянын Борнхольм ортулуунга чедир районга болуп эркен Атлантик эвилелини катышкан шериг-далай маневрлары Совет Эвилелиниң кызыгаарларында ырак эвес черлерге чоокта чаа болган. Маневрларын Норвегия биле Даниядан ан-

гында оон өске киржикчилеринин Балтий далайын районунда сонургалары барык-ла чок болуп турар. Американын амгы чазанга баштаткан империалистиги лагеринин хөдөлөшкенин болгаш бодалдары шуут-ла агресчи болгаш провокэсчи характерлиг болуп турар.

Шынында агресчи лагеринин күштерин херекке албай барып болбас, ыңдыг болза-да, оларын эмин эртин унедел база болбас ужурулг. Бо күштер болза, оларын төртүп үп үнгөн империалисттиг системанын бүгү моонлактарын бодунга синиктирген.

Капиталисттиг лагерь дег эргелиг эвес күрүнелерин катыштырып турар болгаш иштики улуг чөрдүдээр-биле үскуленип турар деп чүвени өөрөңил көрбөй барып болбас. Коммунизмге удуу түктүн гда-биле чорбушаан, бо лагеринин баштыкчылары «хостуг» чурттарын эштежилгезин» тургузуп турар бис деп чулуурп турарлар. Ынчаарга хостуг чурттарын чогуу кандыг эштежилгезин дугайында чугула чоруп болуру? АКШ-тын орбитазыне (дескинниг орунуче) кийр тырттырган чурттарын улустары бо «эштежилгеге» киржирин күзээр деп бе, ыччаш? Америк монополистеринин үптөкчи эрге-ажыктарыне уланган чаа дайыннын перспективазы оларын бодунча хандыкшылыг турар бе, ыччаш?

Моон-биле холбаштыр капиталисттиг чурттарын чагырыкчы бөлүктери улустарыне меге-хоозун чорук-биле төөредип, Совет Эвилелинин болгаш улус демократиянын чурттарынын дугайында нүгүлдү тарадып, ол чурттарын коммунизмден «хостаарыны» эргежок чулуугазын чулуурп турарлар. Бо талазы-биле онза байбан аасты боочепсектин күжү-биле Европанын болгаш Азиянын элзэн чамдык кезин «хостаарыны» чедир дугуружуп турар америк чагырыкчы бөлүктөрүн төлөөлечилери ээлип, манаа хамаарыштыр Польшаны, Чехословакияны, Венгрияны, Болгарияны, Румынияны, Албанияны, Кыдатты, Моол Арат Республиканы болгаш өске-даа чурттарын безин адап-даа турарлар.

Бо албыстыг планнар харын-даа буржуазтыг лагеринин иштинге беки кайгаашкыны болдуруп турар. Ол лагеринин мүн-не угаанын дээр кижилери беки чугаа чоруп турар чурттарыны улустары оларын «хостаары» күзеп турар бе, ыччаш?—деп айтырыгы салып турарлар.

Айтырыг болза, чидиг. Санап айтыккан чурттарын улустары шынында ыңдыг «хостакчыларын» ачызын негевейн турарлар. Бир эвес бо чурттарга бир кымдан шуут хосталары херек апаар-даа болза, харын американынын күженишкени-биле ыдалап турары шпононар, диверсантылар болгаш өлүрүкчүлерден хосталары болуп чадавас. (Адыш часкаашкыны). Оон эске кандыг-даа «хосталга» негетинмей турар, чүге дилзе, американы-биле алырга, «хосталга» дээрге бүгү делегейге билдингир чүве болганда. Шаандыгы-биле алырга, ол дээрге. Сонгу Американын индийи аймактарын кижидүрүзү чогу-биле өлүрүп хыдааны, филиппин улус-биле кадыг-дошкун аажылаашкын, анык совет республикага удуу шериг интервенция болган ышкаш ийик. Амгы үеде болза, американын-биле алырга, «хосталга» дээрге Кореяда үптөкчи, эжелекчи дайын, Кореянын тайбың хоорайлары болгаш суурларын араатанзыг өзү-биле бомбалап турары, херэженнерин болгаш уруларын бомбалар болгаш өлүмүгү бактериялар-биле кырып өлүрүп турары болду-дур.

Америк империалистер «хосталга» дугайында хоозун меге-биле боттарынын дээрбенин чоруну чагырып турарлар. Ындыг болза-да, хоозун меге оларга дузалап шыдавас. Мегечилерин буттары чолдап. Ындыг буттар-биле ырак чоруп шыдавас сен. (Адыш часкаашкыны).

Ам үеде АКШ-тын чазанга, Атлантик эвилелинде бактап турар чурттарынын политик болгаш мораль талазы-биле сеткил-сагыжынын чеп-пезинге сакжы дөспөй турар.

Моон-биле холбаштыр, ол эвилелде бактап турар чурттарга америк «дузаламчы» ыччангаш онза көүдөп турар чадавас. Ындыг болза-да, америк «дузаламчы» деп чүд дээрзи четчири-биле эки билдингир. Ол дээрге, ол чурттарын шуут үптөп дээрбездир болгаш оларын америк тергиделге чагыртыр дээни ол-дур. Бодунуң чалчаларына «дузаламчыны» көргүспүшпаш, америк чазак болза, саябартынмас чыдар бараанарны болгаш эригирзэн боочепсекти садыглавышаан, «биске херек чок чүвени өршээзин, сен ап-ла көр» деп, капитализмин делегейде чакчыкан чурумун эдерип турар. Эске күрүнелерге шериг болгаш экономика талазы-биле «дузаламчыны» көргүспүшпаш, делегейин чаа дайыннын идепкейлиг белеткелинче олар-

ны кийр тырттарына ажыглап турар.

Капиталисттиг делегейде тургустунган амгы байдалды илеретпешпаш, эш Сталиннин чугаалап турары болза: «Дашты-биле алырга, бүгү-ле чүве «таарымчалыг» ышкаш; Американын Катышкан Штаттары болза, Барыч Европаны, Японияны, өске-даа капиталисттиг чурттарын өйлүг нормага олуртупкан; АКШ-тын аспаанда кирген Германия (Барыч), Англия, Франция, Италия, Япония дээр чергелди чурттар АКШ-тын күзелин дыйнаныгы-биле күүседип турарлар. Ындыг болза-да, бо «таарымчалыг» чорук «мөңгө чылдарда» хевээр артып болур, бо чурттар Американын Катышкан Штаттарынын тергиделинге болгаш дарлалыгы төңчү чокка шыдажыр, олар америк дарлалдан адырып үнерин болгаш тускай хөгжүлденин орунуче кирерин оралдашпаш деп бодаар болза, шын эвес болур ийик».

Сонгу-атлантик эвилелиниң киржикчилеринин чөрдүдээр болгаш иштики бергедэшкенин оларын агресчи планнарны боттандырырга шаякты болуп турар. Ынчаарга бистин күчүлүг тайбың болгаш демократия лагериниң анча оон артык шаптыкты ужураштырып турар.

Улус-демократтыг күрүнелеринин ажылчы чонары боттарынын коммунисттиг болгаш ажылчын партияларынын удуртулгазы-биле эконом, күрүнө болгаш нийтелил амьдаралынын бүгү адырларынын талазы-биле шылгарангай чедишкенин чедиң алганнар. Бо чедишкенин болза, дайын мурунда, улус чонга удуу эрги корум-чурумдарын үезиле турганына болаарга, демократтыг чурттар дыка күштүг апарган дээр дугайын тодаргайы-биле херечилеп турар.

Улус-демократтыг лагеринин чурттары боттарынын аразына дем-катыжылазынын экономнуг доктаамал харылаазынын тургустунган. Ол дем-катыжылазынын үндөзилдизинде бот-боттарына дузалажырынын болгаш нийте экономнуг көдүрүлүшкүнү чедиң алырынын изиг күзелди салдырган, оон түннелинде ол чурттарга үлөтүрү хөгжүлдизинин бедик темпизин хандырынар.

Капитализм делегейинде болгаш социализм делегейинде чурттарынын аразында харылзаа байдалдарын ылгалдын ыңдыг-дыр. Ында, капиталистерде ол болза, экономика талазы-биле кошкак чурттарын хоозурадырыне болгаш кулдангычыне апар-чыдар тергиделдин болгаш чагырып алырынын харылзаа байдалдары колдап турар. Мында, бистинде болза, нийте экономнуг көдүрүлүшкүнчө апар-чыдар деп эргениң харылзаалары, акы-дүмалышкы найыралдын харылзаалары болур.

Эльбадан Оожум океанга чедир шөүлүгөн тайбынның болгаш демократиянын лагериниң чурттары хоозушкунуң пафозу-биле болгаш үр чылдарда тайбынны камгалаарынын чүткүлү-биле синиккен. Ындыг болза-да, эргежок чугула ужур таварышса, амгы үенин четчи күчү-шыдалыг чепсектиг күштерин улус-биле бүрүн бар болуп турарын демлегээр чугула.

Делегейин чаа дайыны болза, демократиянын лагеринге болаарга капитализмге оон артык айылды болур деп чүвени дээрги капиталистер билдиң, сагызынар. Бир эвес олар дайынны өөскүдөр болза, ол дайын капитализмин кезээ мөңгө чок кылып узуткаарына боттарынын күштерин харамнамай турар хосталгага ынакшылыг бүгү улустарын боочепсектиг күчүлүг ойтуу-шавышкынын болдуруптар (Динмиттиг адыш часкаашкыны).

Бо бүгүнү барымдалаш, үргүлүч бедик серемчиледип болуп, агресчилерге ойтуу-шавышкынын бээринге бистин белең турарыныска бедидер ужурулг бис. Империализмин туружу улам кошкаган тудумна, оон талазындан дайын авантюразынын айыгы улам-на өзүп, империалистер боттарынын илдергей херээн Совет Эвилелинин күүседиле сегидип алырыне күштүү-биле чүткүр апаар дээрзин төөгүлүг дуржулга айтып турар.

Ынчангаш бистин Армиявысты, Ужар-чүлүвүстү болгаш Шериг-Далай флудувусту мурунку ышкаш бүгү хемчеглер-биле быжыглаары биске эргежок чугула. Бистин Чепсектиг Күштериниң болгаш бүгү демократтыг лагеринин чепсекти күштерин үргүлүч дайынчы белеткеле тургузары—кандыг-даа таварылгалардан эң-не идегедиг магадылал бол.

Бистин Армиявыс болгаш Флудувус бодунуң Төрөн чурту, совет улустун тайбың күш-ажылын камгалаар дээр туруп турар. Бис тайбың дээр туржуп, тайбынның политиканын, дайынны болдурбазынын политиканын чорудуп турар бис. Ындыг

болза-даа, тайбынның херээн хандырычыне уланган Совет чазактыг бүгү саналдарын америк чазак болгаш оон чалчалары хүлээп албайн турар. Совет саналдар болза, дайын кысыкчыларынын херээн болгаш оларын агресчи планнарын үзүп турар болган ужурунда, ыччангаш хүлээтинмейн турар. Совет Эвилелинде адына өжээниң кыжанышкынын болгаш эң-не бужар-бак коргудушкунарны олар тарадып турарлар.

Бис ол дугайында чүгле мынчаа чугаалап болур бис:

Хей-ле көгүп турар-дыр силер, дээрги империалистер! Улус совет улус кортук эвес улус, ону кыжанышкынар-биле коргутпас. Ынчаарга бир эвес херек улгадыр болза, бистин улузувус боду дээр, бодунуң Төрөн чуртуң эрге-ажыктарын дээр туржуп шыдаар. (Динмиттиг адыш часкаашкыны). Ынчангаш бир эвес херек апаарга, Советтин Чепсектиг Күштерин кандыг-даа агресчилерге совет шериг уран-арганын бүгү чурумнарын өзүнар ойтуу-шавышкынын берип шыдаар. (Динмиттиг адыш часкаашкыны).

Эштер! Бистин партиявыстын бо съездинде болза, бодунуң ажылын Октябрьниң социалистик Улус революциянын 35 чыл болган оюнче бисти чоокшулдуруп оор хүйнерде эрттирп турар.

Октябрь революциязы эгелээринин муруну чарында Россия өлүмүнүң кыдыныга турган: национал хамаарышпаш чоруну ышкыналар болгаш дантыкы империалистеринин колониязы болдулар чорук, анча кыжанып турган. Россиянын чагырыкчы агалары—помештикер болгаш капиталистер чурту шак ыңдыг байдалга чедиргенер.

Октябрьниң социалистик Улус революциязы болза, бистин Төрөн чуртувустун төөгүзүне чаа үени ажиткан. Бистин партиявыс ажылчын амгы биле күш-ажыкчы тараачыларнын эвилелин организаста-вышаан, өөскөн революциянын түннелинде капиталистерин болгаш помещиктерин эрге-чагыргазын дүжүрени, пролетарын диктатуразын организастаарын, капитализмин узуткаарын, кижини кижин дарлаар чорукту узуткаарын чедиң алган болгаш социалисттиг нийтелиди тургузарын хандырган.

Партиянын удуртулгазы-биле чораш, бистин улузувус бодунуң чуртуң байлактыг болгаш күчү-шыдалыг чурт болдулар дугайында улуг Ленинниң чагыын күүсеткен.

Бистин партиявыстың ам кол сорулгалы болза, социализмден коммунизмге чоорту шилчигенин аргазы-биле коммунисттиг нийтелиди тургузары болур. Бо орукка чугула базым болза, сталинчы бешки беш чылды күүседир болур.

Бистин улузувустун тиңелгелери бүгү делегейге төөгүлүг ужу-дузалыг. Бистин доозул турарыныска ол улуг херектиг көсүк түннелдерин бүгү делегейин ажылчы чондарын көрүп турар шак ыңдыг чада-зынче бис шагда-ла кирипкен бис. Социалисттиг тургузушкунун чедишкениннин ачызында бистин чуртувус ажылчы чоннарда, бүгү делегейин муракчы кижилеринге соруналанчак күштүн төүу апарган. Мурунда бүзүрөвейн турган бүгү кижилер болза, каян ажылчы чон нар күрүнени боттары башкарып, каян оларын бистин ышкаш шак ыңдыг партия удуртуп турар болганда, чүну-даа чедиң ап болур деп чүвени бистин чуртувустун чижээнд көрүп турарлар.

КПСС-тиң XIX съездизиниң түннелдериниң талазы-биле даштыкыда хуралдар болгаш илеткелдер

ГЕРМАН ДЕМОКРАТТЫГ РЕСПУБЛИКА

БЕРЛИН. Совет Эвилелиниң Коммунист-партиязының XIX съездизиниң материалдарын Герман Демократтыг Республиканың хөй-ниити өөренип турар.

«Нейс Дейчланд» солунуң медээлер турарын ёзугаар алырга, Германияның социалисттик чангыс-ай партиязының даргазы Вильгельм Пик Совет Эвилелиниң Коммунист партиязының XIX съездизиниң дугайында илеткелди Клейн-Маховта Карл Маркс аттыг партияның дээди школасының дынакчыларына болгаш башкыларына октябрь 25-те кылган.

Октябрь 25-те Германияның социалисттик чангыс-ай партиязының Лейпциг организациязының партия активиниң хуралы болган. Аңа Совет Эвилелиниң Коммунист партиязының XIX съездизиниң дугайында илеткелди Отто Гротеволь кылган.

ГОЛЛАНДИЯ

ГААГА. Амстердамга болган 7 муң ажыл ажылчы чоңун хуралында Голландияның коммунист партиязының Төп комитетиниң чингине секретары Пауль Де Гроот болгаш коммунист партияның эргелелиниң даргазы Гербен Вагенаар олар Совет Эвилелиниң Коммунист партиязының XIX съездизиниң түннелдериниң дугайында илеткелдерини кылганнар. Де Грооттун болгаш Вагенаарын чугаалары киржикчилериниң: «Совет Эвилели делгер

зин», «Совет Эвилели-биле найырал дээш», «Улуг совет улус-биле делегейге чурттаар» деп кыйгылары-биле болгаш адыш часкаашкыны-биле, бүгү депшилгели кижителертенниң баштыңызы эш И. В. Сталинга алдар болдурган йөрээлдер-биле үзүктөлип турган.

ДАНИЯ

КОПЕНГАГЕН. Совет Эвилелиниң Коммунист партиязының XIX съездизинге киришкен Данияның коммунист партиязының төлээлериниң кежигүннери Копенгагенге болган митингилерге түве чуугаалааннар.

Совет Эвилелиниң Коммунист партиязының XIX съездизиниң ажылдарының түннелдериниң дугайы болгаш коммунист партияның удуртулгазы-биле болгаш И. В. Сталинниң башталгазы-биле партияның XVIII съездизинден XIX съездизиге чедир үениң дургузунда совет улустун чедип алганы чедишкннениң дугайы чыылганнар. Данияның коммунист партиязының даргазының оралкычы Альфред Есен чуугаалаан.

Оон соонда Данияның коммунист партиязының даргазы Аксель Ларсен митингиге түве чуугаалаан. Эш И. В. Сталинниң «СССР-де социализмниң экономик проблемалары» деп ажылының болгаш Совет Эвилелиниң Коммунист партиязының XIX съездизиниң сөөлүг хуралында эш Сталинниң чуугазының укур-дузаның Аксель Ларсен тодаргайы-биле чуугаалаан. (СЭТА).

Моолдун Чойбалсан аттыг Күрүне университетиниң он чыл болганы

УЛАН-БАТОР. Моолдун Чойбалсан аттыг Күрүне университетиниң башкыларының болгаш студенттериниң найысалдын хөй-ниити төлээлекчилери-биле кады университеттин үндөзлөтүнниң тургустунганында бээр он чыл болган оюнга алдар болдурган байырыг хуралы Улан-Баторга болган.

Университеттин ректору Б. Ширендиб хуралга илеткел кылган. Университеттин он чыл дургузунда чедишкннениниң дугайы, ону тургузарына Совет Эвилелиниң көргүскен улуг дузаламчызының дугайы ол чуугаалаан.

Илеткел соонда кончук эки ажылдыг башкылары республиканың орденнери-биле болгаш медалдары-биле шаңнаар дугайында улустун Улуг хуралының Президиумунун чарлыны номчаан.

Моол улустун улуг башкызы болгаш өнүү эш И. В. Сталинга болгаш республиканың премьер-министри Ю. Цеденбалга чорудар байырыг чагаалары хурал улуг көдүрүпкүн-биле хүлээп алган. (СЭТА).

Улустарның тайбын камгалалының Конгрессинге Италияда белеткел

РИМ. Тайбын талалачыларының шимчээшкнниң итали комитетиниң дынадыг парлаан. Ол дынадыгта чуугаалап турары болза, улустарның тайбын камгалалының Конгрессинге белеткелдер-биле холбаштыр бүгү Италияга октябрь 26-да чүсчү митингилер болгаш хуралдар болууза.

Тревизо, Удине, Форли можуларына болгулаан митингилерге ажылчы чоңнар америк самолеттарга аэродромнар тудуп турарына удурлангышкыны илереткенер. Атлантика эвилелиниң шериг-агаар күштеринге херектээр аэродромнарның төлөвилелдиг тудугларына удурлангышкыны демдээ кылдыр «тайбынның болгаш хамаарышпас чоруктун хүнүн» Брешиа можунун Геди хоорайга эрттирген.

Априлия (Латина можу), Масса, Карара болгаш Милан хоорайларга конференциялар болган. Ол конференцияларны киржикчилери корей болгаш кыдат улустарга удур америк агресцияларны чорудуп турары бактериологтук дайыны буруу шаап көргөннер. (СЭТА).

Францияда полицейжи кадыг хемчеглерге удур демисел

ПАРИЖ. Чазактын кадыг хемчеглеринге удур улустун шимчээшкнниң калбарып турарының дугайы херечилеп турар чаз меделерни «Юманите» солун парлап турар. Аллен Ле Леапты болгаш Францияның республиканчы аныктарының Эвилелиниң дөрт удуртучулары хостаарын негешшаан, Францияның ажылчы чоңнары жылдын түр үелерде соксатпышаан турар.

Алжир партияның Париже турар докторма делегациязы, Савойя департаментиниң «Форс увриер» деп профэвилет катыжышкынының административтик комиссиязы, республика чөвүлелиниң МРП партиядан кежигүннери Рюэн болгаш Клерк, база элзэн хөй хоорайларын мээрлери болза, демократтыг организацияларны болгаш оларнын удуртукчуларын иштеп суруп турарына удур шийтпирли-биле удурланганнар.

Хоругдатырган патриоттары хостаары дээш демиселде демократтыг француз аныктар идепкейлиг киржи турар.

Чоокта чаа Париже Парижтиң ажылчы чоңнарының массалыг митингизи болган. Ол митинги болза, Аллен Ле Леапты, Ги Дюколонени, Лоранни, Байону болгаш Меньени хостаары дээш, чазактын кадыг хемчеглерин соксадыры дээш, коммунист-депутаттарын парламент талазы-биле бүрүн эргелини хүндүтээр дээш, тайбын, хосталга болгаш Францияның национал хамаарышпас чорук дээш демиселди күштеп дидериниң лозунгунун ада-биле эртен.

Францияның коммунист партиязының Төп комитетиниң секретары Жак Дюкло митингиге түве чуугаалап, демократтыг организацияларын удуртучуларына удур калаг

хемчеглер болза, Пинеиниң амгы чаазаның кошкак чорунун дугайы, оон улустан тускайланчааның дугайын херечилеп турар деп демделзэн.

Национал эрге-ажыктарга өскердикчи чоруктун политиказына удур демисежил турар демократтыг организацияларын удуртучуларын массалыг тудуп хоругдаашкынарның дузазы-биле чок кылырын чагырыкчы бөлүктөр оралдажып турар деп Дюкло айткан. Жак Дюкло «совет айылыды» дугайында меге пропаганданы сойгалап илереткен болгаш француз улустун мурунунда Морис Торезтин берген «Француз улус Совет Эвилелинге удур дайылдашпас, кажан-даа дайылдашпас» деп хүндүлүг даңгыраан динмитти адыш часкаашкынарнын ада-биле катаптап чуугаалаан.

Профэвилелдериниң Бүгү-делегей Федерациязының чингине секретары Луи Сайян, француз херээженнер Эвилелиниң даргазы Эжени Коттон, Күш-ажылдын Бүгү-ниити конфедерациязының чингине секретары Бенуа Брашон, Унитар социалисттик партияның секретары Морис Престуар, Францияның республиканчы аныктарының Эвилелиниң национал бюрократунуң кежигүнү Лео Лоренши олар база митингиге түве чуугаалааннар.

Митингиге резолюцияны чангыс эп-сеткил-биле хүлээп алган, хообуд чокка туттурут хоругдатырган патриоттарын кара-бэжылган хостап алырын, коммунист-депутаттарын парламент талазы-биле бүрүн эргезине чазактын халдаашкынын соксадыры чедип алырын митингиниң киржикчилери ул резолюцияда хүндүлүү-биле даңгыраглап турар. (СЭТА).

Кореяда болушкуннар

Кореяны Улустун армиязының Кол командьлалының дыңыды

ПХЕНЬЯН. Корея Улус-Демократтыг Республиканың Улустун армиязының Кол командьлалының октябрь 25-те медээлээни болза:

Эрткен хүнүн дургузунда Кореяны Улустун армиязының катыжышкыны биле кыдат улустун эки-турачы кезектери төп фронтунуң чамдык районнарына дайынга уауу камгалалдын тудуушкуннары чоруткан.

Октябрь 24-те барың эриктерде Енан чартык ортулукта тайбын чурттакчыларны пунктуларны боолаарын оралдажып чоруп олурган дайынның бир эминезин бистик кезектерин урей аткан.

Октябрь 25-те бистин армиявыстың зениттик кезектери биле дайынның самолёттарын кедеп адар адыгы-анчыларны отрядтары дайынның 4 самолётун андара аткан.

ПХЕНЬЯН. Корея Улус-Демократтыг Республиканың Улустун армиязының Кол командьлалының октябрь 26-да медээлээни болза:

Кореяны Улустун армиязының катыжышкыны биле кыдат улустун эки-турачы кезектери эрткен хүнүн дургузунда Кымыха районга дайынга удур кадыг-дошкун тудуушкуннары чоруткан.

Дайынның ийи хире полктары 26 ажыг самолеттарга болгаш 40 танктарга деткиткеш кадыг-дошкун 7 атакаларын чоруткан. Бичалла-лаа, дайынның бүгү атакалары ойтур шаптырган. Аңа Улустун армиязының шериглери дайынның ийи батальонун бүзөөлзөн болгаш чок кылып узуткан.

Октябрь 26-да зениттик кезектер болгаш адыгы-анчылар дайынның 8 самолётун андара аткан болгаш 3 самолётту урей аткан. (СЭТА).

Кыдаттың агаар кызыгаарларын америк самолеттарның үрээни

ПЕКИН. Синьхуа агентлигиниң корреспондентиниң Мукденден дыңнадып турары болза:

Америк агрессорлар Сонгу-Чөн Кыдаттың агаар десиксээрден ичеш шургуп киришпаан турар. Октябрьниң 8-тен 17-ге чедир 570 ажыг америк самолеттар 92 бөлүктөр болуп алгаш Сонгу-Чөн Кыдаттың агаар кызыгаарларын үрөп, Аньдуинун, Куаньдинниң, Фынчэниниң, Чэньиниң, Хуаньжэньниң, Чанбаонун болгаш Гири провинцияда Холунун кыры-биле ужуп эрктелзэн. Америк агрессорларны олар чыңгээлери кыдат улустун хаңы килденээшкнни хайныктырып турар. (СЭТА).

Бразилияда ажыл соксадышкының шимчээшкни

МОНТЕВИДЕО. «Импренса популяр» деп бразил солунун медээлер турарын ёзугаар алырга, ажыл төлөвирин бедидерин негезен 35 муң ажыг ажылчынар кирип турар Пернамбуко штатта пест-таавычларының ажыл соксадышкыны үргүлчүлүп турар. Пест-таавы бүүрүлгелериниң ажылы шуут соксаан. Чамдык хоорайларын ажылчынары пест-таавы фабрикалары боттарының холунда ап турарлар. Чурттакчы чоң болгаш хөй-ниити организациялары ажыл соксатканына акша-хөргөни чыылдазы-биле, далган хандырылгазы-биле болгаш өске-даа продуктулар-биле хандырып, оларны деткип турарлар.

Пернамбуко штаттын пест-таавычларының ажыл соксадышкыны үлөтүрүүн өске-даа адырларында ажылчынарга улуг сатыларын көргүзүп турар.

Солунун оон ыңай демделеп турары болза, Сонгу болгаш Сонгу-Чөн Бразилияның пест-таавы үлөтүрүүнүң бүгү бүүрүлгелериниң ажылчынары оларның ажыл төлөвирин улгатырып бербес болза, ажыл соксадышкынын кылдыр деп турарлар. Өске-даа районнарда ажыл соксадышкынын демиселдер болур деп турар. Санта-Катина штаттын Кресумада ажыл соксадышкыны кылган шахтерлар, Сальвадорнун бүгү-ниитиниң ажыл соксадышкыны кылган трамвай ажылдакчылары тилелгени чедип алганнар. Чоокта чаа Рио-де-Жанейрога 2300 эмчилер ажыл соксадышкыны кылганнар. (СЭТА).

Харымсалгалыг редактор О. А. ТОЛГАР-ООЛ.

ТУРЦИЯ АМЕРИК ИМПЕРИАЛИЗМНИНГ ДАРЛАЛЫНДА

Америк империалистер боттарының агрессия планына Турцияны көскү черде тургузуп турар. Ол чуртун политиктиң болгаш экономик амьдыралын олар чааскаан контролдулар турар болгаш ону дайын плацдармазы кылып алып дээш оралдажып турарлар. Америк агрессорларны шагда-ла дынакчы чөлсө болу берген Турцияны башкарыкчы бөлүк ону ботталдыралына да дузадап турар.

Агрессорларның лиссабон следунга Турцияны агрессия Атлантика биюгуна киригенинен сонгаар ол чуртту дайынга белеткээр оңазы-биле калбарган. Американың Европага турган чагырыкчы генерал Эйзенхауэр, чума аарыгыны генерал Риджуэй, билинмес эвес адмирал Керней, оон-даа ыңай хөй саньыг шериг төлөөр болгаш янзы-бүрү шериг чөвүлөкчилер Турцияга чораш барганнар. Америк дайынчы-арктарыны Турцияже чыгылып кези турары амдыгаа чедир уламчылап турар. Турциянын парламентиниң дыңнадыында алырга, «Атлантиканың» командьлалында Турция каш саньыг солдаттары берип болурун агрессорлар хамактын мурунда сонуургап турарлар.

«Ени Истамбул» ден солунун дыңнадып турары болза, Эйзенхауэрин чоранынын соонда, удавайи шеригтин дээди чөвүлелиниң хуралдары Ангарга болуп эрктелзэн, аңа бүгү-ниити мобилизациянын болгаш Турцияның шериг-агаар күжүнүң ужудукчу составын белеткээринге хамаарышкан айтырыгны чуугаалашкан. Оон соонда Турцияның шериг-агаар күжүнүң штабынын начальниги Исхан Оргунга баштаган Турцияны дээди офицерлери амери-

каже чорутканнар. АКШ-ка оларны тускай белеткел эрттерин американын дээди офицерлери американын дээди офицерлерниң солуур эргени алган америк дайынчырактарны контролонун адаанда бүрүнү-биле кирген.

Вашингтонун негелзезен-биле Турция Кореяже шериг кезезин чоруткан, озуу шуптузу дайынга элүрткенер болгай. Кореяга Турцияны оон ийи муң солдаттары болгаш офицерлери элүрткен, балык-аткан болгаш туттурган. Шап-ылыг аар-берге, ажык чок чидиринге таваржып турза-даа, Турцияны башкарыкчы бөлүк боттарының америк элдериниң айтышкынын чөрүлдээ чок эдербешпаан, өлүмчө чаа-чаа шериг кезектерин чорудуп турар.

Турцияны экономиканың дайынчы байдальчыне шилчткен. Америк эжелекчилер чурттуң улус ажыл-агыйынын тугула адырларын боттарыныч улам-на чыраа тудуп турарлар.

Америкага удур ийикпе азы чазактын амгы политиказынга чөпшээрешпес деп каразыры безин берге турция солуннар американың эжелекчи чоруун чагыраар аргазы чок болуп турар. Турцияны пест бүүрүлгезиниң куудулап турарынын дугайын түннөп бижиң тургаш, «Акшам» солун болза: «даштыкыны (тодаргайларга американың—Б.Д) пест садьгыктыларынын бичини бөлүүнүн эрге-ажыны хандыраар дээш бистин бодувустун бүүрүлгези адалга таваржып турар» деп биззэн.

Турцияны бюджетиниң хөй кезин

аэродромнар, шериг-далай базаны кылырынга болгаш сан талазы-биле үзүктөл чок өзүп турар шеригни хандыралына үнүп турар. 1952 чылдын бюджетинден шериг хандырылганын (немелденин онза төлөвилелин санаваасы) 500 миллион турки лирени үндүрүп турар, улуг кризиске таваржып турар көлөзө ажыл-агыйны сайырадырынга чүгле 60 миллион лирени чарыгдарын төлөвилзэн, а кадык камгалалына болгаш социал хандырылганын чарыгдарына оон-даа эвээш түнүгү үндүрүп турар.

Турцияны күрүнө өрөзи 3 миллиард турки лир ажып турар.

Боочепсекти эндере бүүрер чорук ажылчы чоңун амьдыралын үргүлчү куудулашкына таварыштырып турар. Бу чылдын I-ги кварталында аш-чөмөннүн өртөз 15-тен 40 хуу өскөн болгаш оон-биле кады калбак херектелдин барааннарының өртөз баса арткан. Ажыл чоктарын саны хүн бүрүдө-ле өзүп турар. Чүс-чүс муң кижилер чурттуу хоорайларын кезип, ажыл дилеп кылаштырып чоруурлар.

Ажыл чок чорук чүгле ажылчыны агынды болгаш көдээ ажыл-агыйнын ажылчыларынын калбак кезини шыва алган эвес, харын интеллекцияны база-ла шыва алган. Дээди эртем дооскан мун-мун кижилер аргагоктун кырында чыктычүдүрүкчүлери, таньыылдар, бок аштакчылары болуп ажылдап турар болгаш оон-даа өске таварылга ажылдарга кузелдин-биле ажылдап турарлар.

Көдээ суурларны коргунучт адал шыва алган. Турция парламентиниң медээзинден алырга ол чуртта чери чок 6 миллион болгаш черни хөлөзилеп эдилээр 2 миллион тараачыннар бар болуп турар. Чүс өрөгө чүглө 11 андызыннар онаажып турар, үрөзин болгаш тырттар күш

чогулдан бүгү чер шөлүнүн дөрттүн үш хуузу ажыгалымайын турар. Малатья районда тараачыннарын чүглө 10 хуузу мөлдүк-калдык амьдыраар аргалыг, а өскөлери хлебти чиринип айы-биле сууруу каапкаш чоруур байдалга таварышкан деп «Улус» солун бижиң турар. Шап-ылыг чыккан болгаш Турцияны өске-даа районнарында бир дөмөйи-биле көстүп турар деп ол солун улаштыр меделзэн.

«Джумхуриет» деп солунун Диарбекира деп хемини уунда суурларга чораш корреспондентиниң «ажык хирлиг, самдар, аштаан кижилерни караам-биле көрдүм, оларны бажында бөргү-даа, бүүдүнд илдин-даа чок-турлар. Ол чораш, сонгынын шили чок, кудук азы караңгы шивээ шыкаш бажынарны база-ла көрдүм. Улустар ол бажынарда мал-биле кады чурттап турар-дыр» деп кайгап чуугаалаан. Тараачынарын ыңында-ла чадарангай байдалың помештирениң, кулактарың болгаш ол черниң чагырыкчыларынын дүрүм чок ажылыны улам аарталдып турар. Шап-ылыг ядарадга таварышкан тараачынар боттарынын дарлакчыларына удур тура халышкыныны эвээш эвес кылып турар. Тараачынар шимчээшкнни базары-биле жандарнарын хөй саньыг отрядтарын чагыраган чорудуп турарынын фактыларын парлагала эвээш эвес хатап дыңаткылаан.

Аш-чөмөн чедишпезинден, чуртталганын оран-суурунун багайында болгаш эмелгениң чуугула дузаламчызын чогулдан янзы-бүрү аарыглар, эң ылангыя туберкулез аарыг Турцияда калбаа-биле иелетерен. «Милнет» деп солун болза: тодаргай медээден алырга чыл бүрүдө чуртта 40 муң кижилер туберкулезтан өлүп турар деп биживишаан, ол сан болза, четче

ТУРЦИЯДА ЧЕР ШИМЧЭЭШКИНИ

ПАРИЖ. Франс Пресс агентлигиниң дыңнадыны ёзугаар алырга, Турцияны муруну-чөөн кезээнде Адан хоорайнын чокка кавызын октябрь 22-нин кезээнде болган чер шимчээшкнниң түннелинде 12 киж

жиз өлгөн, 7 кижиз ис чок чиккен болгаш 33 кижиз балыгланган болган. Чүс хире бажынар үрелип бузулган. (СЭТА).

Ол Италияга тургаш, Италияны хосталга армиязының дайынчыларына элүрткен бир неме солдаттарын оруннга 10 итали кижилерни адып өлүрөп деп дужаал берген турган. 1947 чылдын октябрьда Кессельринг Верль кара-бэжыныга турган, а сөөлүг үдө «эминер» деп чыдап алгаш, «чыгаын киргеш шөлөөлзөн» дээр шөлөөни ажыгалаан. (СЭТА).

Американың эжелелинге чөпшээржерин күзөвзөн, дайын чөпсөн үндүрениң соксадыры болгаш Турцияны бүгү чурттар-биле эп-тайыны тургузарын шийтпирли-биле негеп турар мун-мун кижилер кара-бэжынарда чогулангыч хилчекти эдилеп турарлар. Кеземениң араатанзыг торгаалдарын ап турза-даа, тайбын дээш бодунун төрөөн чуртунун хосталгазы болгаш хамаарышпас чорук дээш демиселин Турцияны патриоттары соксапайн турарлар.

Б. ДМИТРИЕВ.